

Ministerul Educației și Cercetării
Proiectul pentru Învățământul Rural

LIMBA ROMÂNĂ
CURS FUNDAMENTAL
FONETICĂ. VOCABULAR

Bizdună Maria

2005

Cuprinsul modului

Cuprins	pagina
I. Unitatea de învățare Nr.1 - Fonetica	
1.1. Obiectivele unității de învățare	2
1.2. Elemente componente (sunet, literă, alfabet)	3
1.3. Sistemul vocalic	4
1.4. Sistemul consonantic	6
1.5. Accentul și intonația	8
1.5.1. Dubletele accentuale literare	8
1.5.2. Intonația	9
1.5.3. Alternanțele fonetice	10
1.6. Ortografie, ortoepie, semne de punctuație	15
1.6.1. Principalele reguli de ortografie și ortoepie	18
1.6.2. Semnele ortografice	19
1.6.3. Semnele de punctuație	21
1.6.4. Scrierea cu litere majuscule	27
1.7. Silaba – despărțirea în silabe	34
1.7.1. Reguli bazate pe pronunție	34
1.7.2. Reguli bazate pe analiză morfologică	36
1.7.3. Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând	36
1.8. Lucrarea de verificare 1	39
1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare	42
II. Unitatea de învățare Nr.2 – Vocabularul	44
2.1. Obiectivele unității de învățare	45
2.2. Vocabularul. Definiție. Componentele vocabularului	46
2.2.1. Componentele vocabularului	46
2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului	50
2.4. Categoriile semantice	56
2.5. Sensurile cuvintelor	61
2.5.1. Monosemie și polisemie	64
2.6. Îmbogățirea vocabularului – mijloace interne și externe	67
2.6.1. Mijloacele interne	67
2.6.2. Mijloacele externe	70
2.7. Lucrarea de verificare 2	79
2.8. Răspunsuri la testele de autoevaluare	81
Bibliografie selectivă	83

Introducere

“Modulul de Limba română” adoptă modelul comunicativ funcțional care concepe comunicarea ca pe un domeniu complex. Lucrarea urmărește prezentarea comunicării în calitate sa de competență umană fundamentală și este centrat pe crearea de capacități proprii folosirii limbii române în mod corect, coerent, logic, în cele mai diverse contexte.

Modulul cuprinde două segmente importante ale gramaticii: “Fonetica” și “Vocabularul”, structurate în două unități de învățare, care vizează însușirea de către studenți a informațiilor prevăzute în programa școlară, formarea priceperilor și a deprinderilor de folosire și creare prin efort propriu a unei situații de limbă, concomitent cu exersarea operațiilor logice ale gândirii.

Predarea – învățarea este fragmentată pe sarcini de lucru care respectă competențele vizate de fiecare unitate de învățare în parte. Aceste sarcini sunt structurate în funcție de logica parcurgerii conținuturilor și de progresia de la simplu la complex în rezolvarea unor exerciții diverse.

Conținuturile au fost structurate astfel încât informațiile noi de la fiecare unitate de conținut să fie raționale, echilibrat și riguros distribuite și ușor de asimilat pentru studenții “Educației la distanță în mediul rural”. Noțiunile, regulile și definițiile sunt clar explicate și argumentate prin numeroase exemplificări.

Testele de evaluare și de autoevaluare conțin cerințe care ajută la consolidarea cunoștințelor însușite, fiind concepute în concordanță cu obiectivele prevăzute în programă. Sarcinile de lucru sunt formulate astfel încât studenții să aplice practic, prin rezolvarea de exerciții diverse, ceea ce au însușit teoretic. Cel mai eficient model de sarcină de lucru pentru însușirea noțiunilor fundamentale de fonetică și de vocabular, îl constituie exercițiile de recunoaștere, analiză și creație. Ele solicită o gândire logică și creativă, ajutând la formarea și consolidarea unor deprinderi diverse (rezolvare de probleme, investigare, explorare, etc.), punându-se accentul pe învățarea procedurală. Rezolvările, răspunsurile, comentariile și precizările la testele de autoevaluare se regăsesc în paginile la care se face trimitere în cadrul fiecărui test.

Evaluarea continuă se va realiza prin participarea la forum și rezolvarea testelor de autoevaluare, iar evaluarea finală va consta într-o probă scrisă (examen).

Prin raportare la unitățile de conținut, competențele urmărite vor fi:

- identificarea specificului fonetic al limbii române;

-
- analiza relației dintre sunet și literă;
 - aplicarea regulilor limbii, manifestate în sistemul fonetic;
 - interpretarea relației dintre Fonetica și Vocabular;
 - aplicarea noțiunilor de semantică în analiza vocabularului;
 - interpretarea corectă a conceptului de vocabular;
 - utilizarea mijloacelor interne și a celor externe de îmbogățire a vocabularului;
 - identificarea valorilor semantice și gramaticale ale afixelor;
 - utilizarea corectă a elementelor de construcție a comunicării orale și scrise;
 - aplicarea regulilor limbii în analiza morfologică a cuvântului;
 - interpretarea și folosirea corectă a categoriilor semantice.

Corectitudinea științifică a conținuturilor, susținută de exemplificări multiple, claritatea și rigurozitatea formulării regulilor și definițiilor, asigură acestui curs o indiscutabilă valoare practică.

Lucrările de verificare se găsesc la sfârșitul unităților de învățare (paginile 47, respectiv 90), și vor fi transmise tutorelui pe suport de hârtie. Fiecare test de evaluare are menționate criteriile de evaluare. Lucrările de verificare au o pondere de 25% din nota finală, iar examenul o pondere de 75%.

Dacă studentul nu reușește să obțină punctajul stabilit pentru fiecare test, se impune un studiu mai atent al subcapitolului, respectiv, să revadă regulile fonetice, categoriile semantice, mijloacele de îmbogățire a vocabularului.

Lucrarea conține și rezolvări ale testelor de autoevaluare prin care li se dă studenților posibilitatea autoverificării.

Parcurgând pas cu pas îndrumările menționate, exercițiile propuse, se va realiza o însușire corectă a conținutului acestui curs.

Unitatea de învățare Nr. 1

FONETICA

Cuprins

1.1. Obiectivele unității de învățare	2
1.2. Fonetica – elemente componente (sunet, literă, alfabet)	3
1.3. Sistemul vocalic	4
1.4. Sistemul consonantic	6
1.5. Accentul și intonația	8
1.5.1 Dubletele accentuale literare	8
1.5.2. Intonația	9
1.5.3. Alternanțele fonetice	10
1.6. Ortografie, ortoepie, semne de punctuație	15
1.6.1 Principalele reguli de ortografie și ortoepie	18
1.6.2 Semnele ortografice	19
1.6.3 Semnele de punctuație	21
1.6.4 Scrierea cu litere majuscule	27
1.7. Silaba – despărțirea în silabe	34
1.7.1 Reguli bazate pe pronunție	34
1.7.2 Reguli bazate pe analiză morfologică	36
1.7.3 Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând	36
1.8. Lucrarea de verificare 1	39
1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare	42

1.1. Obiectivele unității de învățare nr. 1:

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să identifice elementele componente ale foneticii
- să recunoască vocalele și consoanele
- să identifice diftongii, triftongii și hiatul
- să explice importanța semnelor de punctuație dintr-un text dat
- să despartă corect în silabe, respectând regulile de despărțire
- să precizeze rolul accentului și al intonației într-un text dat.

1.2. Fonetica- Elemente componente

Definiție

Fonetica este disciplina lingvistică care studiază producerea, transmiterea și receptarea sunetelor vorbirii, adică ale limbajului articulat specific omului, urmărind structura acustică a sunetelor, modul cum iau naștere, se combină sau se modifică sunetele.

Sunetele limbii române - corespondentele lor grafice, adică literele, sunt cele mai mici unități ale limbii.

Litera

Litera este semnul grafic prin care sunt reprezentate sunetele.

Alfabetul limbii române este alcătuit din 31 de litere, a căror ordine este următoarea: **a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ș, ț, u, v, w, x, y, z.**

Totalitatea literelor formează **alfabetul**.

! Observații

În general există o corespondență între sunet și literă:

„carte” (cinci litere, cinci sunete).

În abrevieri și simboluri, unele litere au variante de citire consacrate în uz, de obicei după model străin: **f** (ef), **g** (ge), **h** (haș), **l** (el), **m** (em), **n** (en), **r** (er), **s** (es), **z** (zet).

Unele litere pot reda două sunete:

x - [ks]: excursie, box;

x - [gz]: examen, exemplu.

În câteva cuvinte grupul de foneme **ks** este notat prin literele **cs**: cocs, îmbăcsit, rucsac.

Sunt cazuri în care un sunet este redat prin literele alăturate:

- grupurile **ch**, **gh**, înaintea de vocalele **e**, **i** notează un singur sunet, și anume - **k'**, **g'** :
chibrit (șapte litere și 6 sunete);
ghetar (șase litere și cinci sunete);
ghimpe (șase litere și cinci sunete).
- sunetele **c**, **g** urmate de vocalele **e**, **i** notează sunetul **č**, **ğ**, ca în următoarele exemple:
cer (trei litere și două sunete);
cireș (cinci litere și patru sunete);
gingaș (șase litere și cinci sunete).
- același fenomen se petrece când **c**, **g**, apar în grupurile: **che**, **chi**, **ghe**, **ghi** care formează un singur sunet, când **h**, **i**, **e** sunt litere ajutătoare:
unchi (cinci litere și 3 sunete);
gheată (șase litere și patru sunete).

Același sunet poate fi redat prin litere diferite.

Sunetul **k** este redat:

- prin **c** în cuvintele: carte, ac ;
- prin **k** în cuvinte cum ar fi: kaki, kaliu precum și în unele nume de familie: Kogălniceanu ;
- prin **q** în Quatar.

Sunetului **v** îi corespund literele **v** și **w** în elev, watt, Weber.

Sunetului **i** îi corespunde litera **i** și respectiv, **y**: iaz, yancheu.

1.3. Sistemul vocalic

În limba română sunetele se împart în **vocale** și **consoane**.

Definiție

→ **Vocalele** sunt sunete propriu-zise, continue care se pot rosti fără ajutorul altor sunete. Ele sunt produse de coloana de aer vibrant (voce) prin trecerea ei nestânjenit și continuă prin traiectul vocal. Pentru a pronunța o vocală, este necesar ca nici o piedică să nu intervină în scurgerea curentului de aer prin diverse canale ale aparatului fonator.

În limba română există **7 vocale**, și anume: **a, ă, î(â), e, i, o, u**, dintre care numai trei: **a, ă, î/â** sunt întotdeauna întregi, plenisone, putând să formeze silabe: **a-pă, a-dân-că, ar-tă**.

Semivocalele

→ **Semivocalele**: celelalte patru vocale: **e, i, o, u**
 -pot fi și vocale plenisone formând singure silabe:
e-lev, ide-e, po-et;
 -în anumite împrejurări fonetice nu pot constitui singure silabe: **sea-ra, soa-re, sti-lou**, ci numai împreună cu altă vocală.

*Atunci când formează o silabă împreună cu o altă vocală au valoare de **semivocal** .*

Semivocalele sunt mai slab pronunțate față de vocalele (plenisone) cu care formează silaba și pe care cade accentul:

téa-mă,
 cre-**íon**,
 sti-**loú**,
 sóa-re.

Vocale

Deschise		Închise	
a		ă, î, â	a, ă, î, â – vocale întotdeauna
e		i	e, i, o, u – vocale și semivocale
o		u	

! Observație

→ În calitate de semivocale ele își modifică aspectul sonor fiind de fapt instrumente de susținere a vocalelor.

Clasificarea diftongilor

Diftongii – grupul de două sunete diferite format dintr-o vocală și o semivocală care sunt pronunțate în aceeași silabă. După poziția vocalei și a semivocalei, diftongii se clasifică astfel:

• **diftongii ascendenți** (*urcători*) sunt compuși dintr-o semivocală + vocală:

- ia à iar-bă (i-semivocală + a-vocală);
- ea à sea-ră (e-semivocală + a-vocală);
- ie à ie-pu-re (i-semivocală + e-vocală);
- iu à iu-bi (i-semivocală + u-vocală);
- ua à ro-ua (u-semivocală + a-vocală).

• **diftongii descendenți** (*coborâtori*) sunt formați din vocală + semivocală:

- ai à mai (a-vocală + i-semivocală);
- ei à tei (e-vocală + i-semivocală);
- âi à că-pă-tâi (â-vocală + i-semivocală);
- oi à no-roi (o-vocală + i-semivocală);
- ui à pui (u-vocală + i-semivocală).

Clasificarea triftongilor

Triftongii – grupul de trei sunete diferite format dintr-o vocală și două semivocale care alcătuiesc o singură silabă, având structura:

• semivocală + semivocală + vocală (**leoarcă**, inim**ioară**)

- eoà à leoar-că (e-sv. + o-sv. + a-v.);
- ioà à i-ni-mioa-ră (i-sv. + o-sv. + a-v.);

• semivocală + vocală + semivocală (**vreau**, lup**oaică**)

- eau à vreau (e-sv. + a-v. + a-v.);
- oai à lu-poai-că (o-sv. + a-sv. + i-v.);
- iai à bi-ru-iai (i-sv. + a-sv. + i-v.).

*)Literalele îngroșate reprezintă semivocalele.

Hiatul

→ **Hiatul** reprezintă grupul de două vocale din interiorul aceluiași cuvânt care fac parte din silabe diferite:

co - o – perare, cu - vi - in - cios , ști – in – ță.
 v.+ v. v.+ v. v. + v.
 |___|hiat |___|hiat |___|hiat

Vocalele
în hiat

Vocalele în hiat

→ e-e à nu „eie” în alee, idee, agreez (nu aleie, ideie, agreez) ;
 a-e à nu „aie” în cuvântul aer și în derivatele sale: aerian, aerisi, aerodrom, etc. ;
 oe à nu „oie” în poem, poet (nu poiem, poiet);
 uoà respectuos, nu respectos.

1.4. Sistemul consonantic

Definiția
consoanelor

→ **Consoanele** sunt sunete ale vorbirii produse de coloana de aer fonator care întâlnește în calea sa diferite obstacole.

Locul în care se formează consoana se numește *loc de articulare*.

Locurile de articulare pot fi:

- buzele (consoane bilabiale: **b, p, m**);
- buza inferioară și dinții superiori (consoane labiodentale: **v, f**);
- dinții (consoane dentale: **d, t, z, s, ts, n, l, r**);
- palatul anterior (consoane prepalatale: **ț, ș, ȝ, ǰ**);
- palatul mediu (consoanele palatale: **g', k'**);
- palatul moale (consoanele velare: **g, k**);
- laringele (consoana laringală **h**).

De asemenea, în funcție de diverse situații, aceste consoane mai pot fi:

- nazale – **m, n**;
- occlusive – **b, p, m, d, t, n, g', k', g, k**;
- fricative – **v, f, z, s, ȝ, ș**.

Consoanele sunt sunete *nesilabice*, ele sunt dependente de vocală, ca în cuvintele:

han, ham, bar, par, dac, zac, jale, șale, gară, cară, ger, tel etc.

În limba română sunt 22 de consoane: **m, n, r, l, b, p, v, f, c, c[cer], d, t, ț, z, s, ș, j, g, g[ger], g[ghem], k, k[chem]**.

Atenție !

- Se scrie și se pronunță **b**, nu **v** în numele lunilor: fe**bru**arie, se**ptem**br**ie**, octom**br**ie (nu fe**vru**arie, se**ptemv**rie, octom**v**rie);
- Se scrie și se pronunță **s**, nu **z** în cuvintele: cher**mes**ă, prem**is**ă, sesi**u**ne (nu cher**mez**ă, prem**iz**ă, sesi**u**ne);
- Se scrie și se pronunță **s**, nu **ș** în cuvintele: de**sch**is, **sc**enă, **st**ofă (nu de**ș**chis, **ș**cenă, **ș**chimbă, **ș**tofă).

Consoanele duble.

Se scrie și se pronunță **nn** în derivatele formate cu prefixul **în**: **în**noda, **în**nopta, **în**noi.

În cuvintele de forma „a **accelera**”, „a **accentua**” primul „**c**” notează sunetul „**k**”, iar al doilea sunetul „**c**”

Atenție !

- Se scrie cu un singur „**n**” în: **în**eca, **în**ota, **în**alt, deoarece nu sunt cuvinte derivate;
- Se scrie și se pronunță „**rr**” în cuvinte formate cu prefixul **inter** când cuvântul de bază începe cu „**r**”: **inter**regn;
- Se scrie și se pronunță „**ss**” în derivate cu prefixul **trans**: **trans**siberian.

1.5. Accentul și intonația

Definiție

→ **Accentul** pune în evidență pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt sau a unui cuvânt dintr-o propoziție.

În limba română accentul nu are un loc fix. Silaba accentuată este în contrast cu silabele neaccentuate.

Accentul stă în mod frecvent pe una din ultimele două silabe ale cuvântului:

- pe ultima silabă (*ca-féa*, *car-tóf*, *mo-sór*, *pa-zéa*, *po-pór*);
- pe penultima silabă (*a-lú-nă*, *cá-să*, *ca-té*-dră, *fe-mé*-ie, *pă-dú*-re, *ter-mo-mé*-tru);
- pe antepenultima silabă (*cá*-me-ră, *már*-gi-ne, *pá*-pu-ră, *ré*-pe-de).

Atenție !

Cuvintele accentuate pe silaba antepenultima sunt mai puțin frecvente, iar cele accentuate pe cea de-a patra silabă, numărând de la sfârșit, sunt extrem de rare:

fér-fe-li-ță, *g r*-gă-ri-ță, *gó*-go-ri-ță, *dó*-uă-spre-ze-ce.

Într-un cuvânt silabele se numără de la dreapta spre stânga:

re – pe - de (trei silabe)

3 2 1

1.5.1 Dubletele accentuale literare

Uneori accentul poate avea și o funcție de diferențiere a cuvintelor alcătuite din aceleași sunete (prin modul de pronunțare se deosebesc înțelesurile):

á-ce-le (substantiv),
a-*cé*-le (pronume);

ve-*sé*-lă (adjectiv),
ve-se-l (substantiv).

sau diferențierea unor forme gramaticale:

cân-tă (timpul prezent),
cân-t (perfectul simplu).

Până acum ne-am putut da seama cât de fluctuant este accentul românesc mai ales în cazul neologismelor; următoarele exemple sunt semnificative:

anóst și *ánost*,
apéndice și *apendíce*;
calcár și *cálcar*,
cratér și *cráter*,

întim și intím;
néutru și neútru;
profésor și profesór.

Dublele accentuale

Există situații (destul de rare) în care chiar și pentru cuvintele din fondul vechi al limbii sunt admise două accentuări diferite:

hátman și hatmán;
míjloc și mijlóc.

Este aici un nou tip de variante literare libere.

Astfel de dublete fonetice accentuale nu trebuie confundate cu acele perechi care constituie unități lexicale distincte, întrucât s-au diferențiat din punctul de vedere al sensului. Și în asemenea cazuri sunt admise tot două accentuări, dar de data aceasta există în plus rațiuni de ordin semantic care ne obligă să accentuăm o dată *compánie* (termen militar) și altă dată *companie* ("societate economică" sau "tovărășie").

Tot dublete lexicale care au aceeași etimologie sunt și perechile:

-*diréctor* (subst.) – "persoană care conduce";
 -*directór* (adj.) – "care indică direcția";

-*dómino* (numele unui joc de societate);
 -*dominó* (mantie neagră cu glugă la un bal mascat);

-*coréctor* (persoană), subst. masc. cu pl. *coréctori*;
 -*corectór* (aparat), subst. neutru cu pl. *corectoáre*.

Forme duble de accentuare există și la numele proprii (geografice sau de persoane):

Búdapesta / Budapésta;
Cópenhaga / Copenhága;
Monáco / Monacó;
Ștéfan / Ștefán.

1.5.2 Intonația

Definiție

Prin **intonație** se înțelege o modulație a vocii (variație de ton în timpul vorbirii). În limba română intonația nu are rol fonologic.

Intonația apare ca o marcă a :

- *vocativului* (*Lună tu, stăpân-a nopții ...* – M. Eminescu);
- *imperativului* (*Zdrobiți orânduiala cea crudă...* - M. Eminescu);
- *intonația neutră* – caracterizează enunțurile neutre (ton descendent);
- *intonație interogativă* - caracterizează enunțurile interogative, având ton ascendent (*Ce profesie îți vei alege?*, După toate astea nimeni nu știe unde este cartea ?);
- *intonație exclamativă* – cu lungirea ultimei vocale din ultimul cuvânt al enunțului („O, te admir, progenitură de origine

romană!” - M. Eminescu); tonul este ușor urcat în enunțuri înaintea pauzelor mici:

“La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,
Pe când totul era lipsă de viață și voință,
Când nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...”
(M. Eminescu, “Scrisoarea I”)

iar un ton mai jos decât al enunțului în care sunt introduse caracterizează segmentele incidente:

“De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură-n gură... [...]”
(M. Eminescu)

1.5.3 Alternanțele fonetice

Una dintre trăsăturile sistemului fonetic românesc în comparație cu celelalte limbi romanice o constituie alternanțele fonetice.

Definiție

→ **Alternanțele fonetice** sunt substituiri regulate ale anumitor sunete:

-în diferite forme ale aceluiași cuvânt:

ț**eavă** / ț**evi**;
c**arte** / c **rți**;
ver**de** / ver**zi**;
j**oc** / j**oci** / j**oacă** / j**ucăm**.

-în radicalul cuvintelor din aceeași familie:

vână**ț** / învine **i**;
vitea**z** / vite**jie**;
pa**s** / pă **ișor**.

Ele apar în cursul flexiunii cuvintelor (declinare sau conjugare) și în derivare.

Clasificarea alternanțelor fonetice

Alternanțele pot fi:

- **vocalice**

-alternează vocalele: **a** à **ă** : ț**ară** / ț **ri**;

ă à **e** : v**ăr** / v**eri**;

a à **e** : v**ară** / v**eri**.

-alternează vocale cu diftongi:

ea à **e** : s**eară** / s**eri**;

oa à **o** : c**oală** / c**oli**.

- **consonantice**

-alternează consoane: **d** à **z** : br**ad** / br**azi**, str**adă** / str**ăzi**,
cred / cre**zi**;

t à **ț** : fra**te** / fra **i**, băi**at** / băie**ți**;

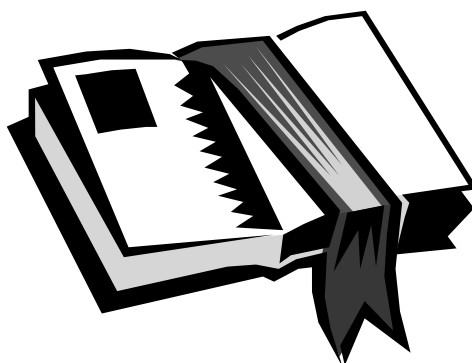
s**ă** **ș** : frum**os** / frum**o i**;

t à **ț** : castravete / castravecior;
g à **gi**: fag / fagi

-alternează grupuri de consoane:

sc à **ș** : cunos**sc** / cuno **ți**;

st à **ș** : pove**ste** / pove **ți**.

Test de autoevaluare 1

I) Alegeți prin subliniere forma corectă :

1. Sunetele *a, ă, î* sunt totdeauna:

- a) vocale
- b) semivocale
- c) vocale și semivocale

2. Sunetele *e, i, o, u* pot fi:

- a) vocale
- b) semivocale
- c) vocale și semivocale

3. Grupul de sunete *o, u* din cuvântul *stilou* reprezintă:

- a) hiat
- b) diftong
- c) triftong

4. Sunetele *e, i* din cuvântul *creion* reprezintă:

- a) triftong
- b) hiat
- c) diftong

II) Identificați vocalele și semivocalele din cuvintele: *carte, birou, penar, gumă, școală, liceu, oraș, gutuie, ecou, pădure, releu.*

Model: carte à “a” = vocală , „e” = semivocală;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

III) Dați exemple de cuvinte care să conțină triftongi.
Revedeți pentru o rezolvare corectă pagina 5 !

Model: inimioară à triftongul este „ioa”, i-ni-mi**oa**-ră;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

IV) Dați exemple de cuvinte care să conțină diftongi.

Model: moară à diftongul este „oa”, m**oa**-ră;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 42.

Test de autoevaluare 2

1. Înlocuiți punctele cu diftongii corespunzători:

Model de rezolvare: m__ra à moara

d ____ mna ; gutu ____ ;

m ____ re; ____ rna;

p ____ me; s ____ re;

2. Înlocuiți punctele cu triftongii corespunzători. Atenție la silabă ! :

Model de rezolvare: lăcrăm__ră à lăcrămioară

m __ ră ; cre __ ne ; ved __ ;

ven __ ; le__ca.

3. Rescrieți din cuvintele date, diftongii sau triftongii după modelul dat. Notați apoi vocala din fiecare grup de sunete (litere) :

Cuvânt dat	Diftongi/ triftongi	vocala
soare	oa	a
băi		
buhai		
ploaie		
cimpoi		
coastă		
înapoiam		
veneau		
aripioară		

4. Notează cu "X" caseta corespunzătoare a fiecărui cuvânt care conține un hiat:

fiica	☐	poleiască	☐	nea	☐
ființa	☐	poet	☐	zoologie	☐
poiană	☐	noian	☐	podea	☐

5. Alcătuiți câte două cuvinte cu fiecare dintre diftongii și triftongii dați:

ia

.....

ea

.....

oa

.....

iai

.....

ioa

.....

oai

.....

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 42.

1.6. Ortografia, ortoepia și semnele de punctuație

Definiție

→ **Ortografia** - înseamnă „*scriere corectă*” (provine din cuvintele grecești *orthos*-„drept”, „corect” și *graph* – „a scrie”). Ea cuprinde ansamblul regulilor de scriere corectă.

Forma de exprimare (vorbire umană) reprodusă prin ortografie se numește limbă literară. Limba literară este varianta îngrijită, cultivată a unei limbi naționale.

Principii
ortografice

Ortografia limbii române se bazează pe **principiul fonetic**, adică scriem așa cum pronunțăm, sau notarea grafică corespunde realizării fonemelor în rostirea literară contemporană. În stabilirea normelor au fost luate în considerație și alte principii:

- **principiul fonetic** (tradițional-istoric).

Cuvintele se scriu așa cum se pronunță: *ecou, epic, epopee, ierarhie, împăturit*.

Se aplică și la scrierea neologismelor pătrunse mai demult în românește sau se bucură de o circulație mai largă; se scriu așa cum se pronunță la noi (*angro, aisberg, lider, miting, vizavi, meci, fotbal, gol, ofsaid*, etc.)

- **principiul silabic**.

Unele litere (**c, g, k**) în contexte silabice diferite notează foneme diferite:

k (*cap, clar, kaizer*);

g (*galben, glob*);

č (*cireș, ceață*);

ğ (*chetă, chimir*);

ğ (*gheară, ghioc*).

- **principiul morfologic**.

Regulile ortografice reliefează anumite trăsături ale structurii morfematice a cuvintelor (radical, sufix, desinență) și ale modificării lor în cursul flexiunii.

Exemple: Scriem cu **ea** și nu cu **ia** după *ch, gh* atunci când există forme alternante cu **e**:

cheamă / chem, încheagă / încheg;

gheară / gheruță, gheată / ghetel, gheață / ghețuri.

Principiul fonetic este în mod fericit împletit cu cel morfologic:

aceeași - fem. sing. și *aceiași* - masc. pl.;

aceea - fem. sg. și *aceia* - masc. pl.

Se scriu cu : *birj, uș, mătuș, îngroaș* sau *creez/creează/cre m.*

Scrierea cuvintelor compuse se face astfel: *floarea-soarelui, buna-credință, bunăstare, bunăvoință, miazănoapte, untdelemn*.

- **principiul sintactic**.

Se impune delimitarea cuvintelor după sensul lor lexical și după valorile lor gramaticale:

-vorbește-mi, rugându-vă;

„Vorbește-mi despre tine!”;

-odată („cândva”) – adverb;

„A fost odată ca niciodată...”;

-o dată („o singura dată”) – numeral;

„A repetat o dată și a reușit la examen.”;

-altădată („odinioară”) – adverb;

„Altădată era mai bine...”;

-altă dată („în alt moment”) – substantiv + adjectiv nehotărât;

„Ne vedem altă dată, pentru că acum e târziu.”;

-deloc („nicidecum”) – adverb;

Principiile:

fonetic,

silabic,

morfologic

Principiile:

sintactic,

etimologic

simbolic

„*Filmul nu mi-a plăcut deloc.*”;
 -de loc („originar”) – substantiv + prepoziție;
 „*Andrei este de loc din Suceava.*”.

- **principiul etimologic.**

Conform acestui principiu unele cuvinte sunt scrise în conformitate cu:

- tradiția literară: *obște*;
- forma originară din limba de împrumut: *kaki, kaliu*;
- se păstrează grafia numelor unor personalități așa cum au semnat acestea: *Kogălniceanu, Alecsandri, Tonitza*;
- se păstrează numele proprii străine (dacă sunt scrise cu litere latine): *Baudelaire, Bordeaux, Munchen, Shakespeare, Goethe* (scrise și pronunțate ca în limba de origine);
- s-a revenit la scrierea cu **u** în loc de **î**:
sunt / suntem în loc de *sînt / sîntem*;
- scriem cu **x** în cuvintele *fix, complex, ortodox*, și scriem cu **c** la plural: *fic i, ortodoc i, complec i*;
- scriem cu **cs** în cuvintele: *micsandri, îmbâcsi, catadicsi, rucsac*.

- **principiul simbolic.**

Un cuvânt poate fi scris diferit (cu inițială mare sau nu) în funcție de împrejurare:

- decembrie / Decembrie:
 „M-am născut la 1 *decembrie*” ;
 „1 *Decembrie* este sărbătoare națională”;

- Poartă / poartă:
 „Boierii români se închinău *Porții* otomane.” ;
 „Vântul deschisese *poarta*.”;

- Semilună / semilună:
 „Armatele *Semilunei* aveau toate steagurile însemnate cu o *semilună*.”;

- Capitală / capitală:
 „În *Capitală* au loc reparații *capitale* ale sistemelor de apă și gaze.”.

- Radio / radio:
 “Lucrează la *Radio*.” (instituția);
 “Repară un *radio*.” (aparat de radio);

Alte exemple: *Revoluție / revoluție,*
răsărit / Răsărit, apus / Apus, unire / Unire.

- **principiul tradițional - istoric**

În multe cazuri, norma ortografică nu mai corespunde celei ortoepice sau chiar o contrazice pe aceasta din urmă. Astfel, multe

cuvinte și forme gramaticale cum ar fi: *oaie, oaste, oare, oase, oameni*, etc. sunt scrise cu **o** numai în virtutea tradiției și datorită originii lor latine, însă ele sunt pronunțate, în realitate, cu un **u** semivocalic (*uaie, uaste, uare, uase, uameni*).

De asemenea, scriem **eu** sau **el** și rostim, în realitate, **ieu** și **iel** (cu un **i** semivocalic la inițială). Pluralele *ei* și *ele* se supun aceleiași norme de pronunțare ca și unele forme gramaticale ale verbului **a fi**: *iești, ieste, ie, ieram, ierai, iera, ierau*. Rostirile *eu, el, este, eram* sunt cu totul nefirești.

Cât privește pronumele de genul feminin **ea**, acesta se scrie întotdeauna cu **e**, dar se rostește la nominativ și la acuzativ cu **ia**.

Despre o influență a grafiei asupra pronunțării se mai poate vorbi și în alte cazuri în care articolul hotărât **-l** se rostește fără a fi și necesar în vorbirea curentă. Putem să rostim în mod normal: *omu, copilu, elevu, etc.*, nu *omul, copilul, elevul*, care constituie pronunțări pedante.

Scrierea cu **x** a unui număr apreciabil de neologisme se leagă de aplicarea acestui important principiu, care ne recomandă, printre altele, să scriem în același fel, două grupuri consonantice cum sunt **cs** și **gz**, prin urmare:

excepție, expediție, etc., exact, examina .

O precizare care se impune în legătură cu scrierea lui **x** este că această literă nu redă decât grupurile consonantice amintite, adică pe **cs** și **gz**, dar nu și pe **csș**. Prin urmare, pluralul unor substantive și adjective masculine care se termină în **cs**: *fix, complex, ortodox, etc.*, trebuie scris și pronunțat cu **csș**: *fișși, complecși, ortodocși*, nu cu **x**.

Pe de altă parte, nu trebuie pierdut din vedere că există unele cuvinte în care grupul consonantic **cs** nu poate fi redat prin **x**, întrucât acestea aparțin fondului vechi al limbii:

micsandă, ticsi, îmbâcsi.

1.6.1 Principalele reguli de ortografie și ortoepie

Reguli de ortografie și ortoepie

- După **j**, **ș**, în rădăcina cuvintelor se pronunță și se scrie numai cu **a** (nu *ea*): *dojană, deja, șagă, șase, jale*.

Se pronunță și se scrie **ea** după consoanele **j**, din sufixele **-ea** (*frumușea*), **-eal** (*greșeală*), *clujean, ieșean, oblojeală*.

- Substantivele și adjectivele feminine se scriu cu:

- la nominativ, acuzativ, vocativ: *plaj*, *coaj*, *cămaș*, *oj*, *avalanș*, *gureș*, *păpuș*;

- **e/i** la genitiv și plural: *plaje*, *gureșe*, *cămăși*;

- Se scriu cu **ee** neologismele: *alee, creez, licee, orhidee*;

- Se scriu cu **ie** neologismele: *ierarhie, proiect, atribuie*;

- Se scrie cu **b** în cuvintele: *abces, obcină, subtil*;

- Se scriu fără **h** cuvintele: *arap, alandala, angara*, și se scriu cu **h** cuvintele: *heleșteu, huța*;

- Înainte de **b** și **p** se scrie cu **m**: *ambulanță, amplasa*, dar regula nu se aplică neologismelor compuse: *avanpost, avanpremieră*
- La început de cuvânt se scrie întotdeauna cu **oa**(nu ua): **oameni** (nu uameni), **oaste, oare**;
- Prefixul **des-** se scrie:
dez- înainte de **m, n, l**: *dezlega, deznoda*
des- înaintea consoanei sonore **z**: *dezăpezi, dezavori*;
- Se scriu cu **uu** cuvintele: *ambiguu, asiduu, reziduu, continuu*
- Se scrie cu **cks** cuvântul *sticksuri* și cu **cz** substantivul *eczemă*

Atenție !

„Sistemul de scriere reproduce vorbirea umană în conformitate cu anumite reguli de funcționare a acesteia stabilite în mod explicit prin gramatici și dicționare.”(Th. Hristea).

Precizări:

- Ortografia se învață în școală odată cu însușirea deprinderii de a scrie și devine un automatism propriu oricărui om instruit;
- Ortografia este explicată în lucrări speciale numite **îndreptare ortografice**;
- Ca sistem grafic explicit, ortografia constă dintr-un inventar de semne (litere) și de reguli de corespondență și de combinare a acestora;
- Orice limbă scrisă are ortografie.
- Cu ajutorul ortografiei se fixează, în primul rând, regulile de pronunțare corectă, adică regulile **ortoepice** (*ortoepia*>grec.orthos și *eipein*>„a pronunța”).

1.6.2 Semnele ortografice

Ortografia se bazează, în afară de litere, și pe anumite semne auxiliare, numite **semne ortografice**. Aceste semne sunt: pauza albă, cratima, punctul, apostroful, bara, linia de pauză.

- **Pauza albă** (grafică) este un mijloc de a delimita cuvintele după sensul lor lexical și după valorile lor gramaticale: „A fost *odată* ca niciodată” / „Mai spune *o dată*”.

Utilizarea cratimei

- **Cratima [-]** este folosită în:
-scrierea cuvintelor disjuncte :
te-am, mi-a dat, într-o, te-am, i-am, s-a dus, a luat-o, dându-le-o, de-a lungul, haina-i, împotriva-i, făcă-i, rabde-o, de a-i spune, pentru a-i arăta, n-are, parc-aud, mulți-s, etc.;

-a unor cuvinte compuse: *floarea-soarelui, câine-lup, redactor-șef, nord-est, rea-voință, bună-credință, prim-ministru, dublu-decalitru, triplu-salt, gură-cască, nu-mă-uita, papă-lapte, trei-frați-pătați, albastru-azuriu, anglo-francez, nou-născut, sud-african, Bistrița-Năsăud, Caraș-Severin, Cluj-Napoca, lezer-Păpușa, Popești-Leordeni, Ana-Maria, Micu-Clain, Rădulescu-Motru, Ali-Baba, Aleodor-Împărat, Baba-Cloanța, Mircea-Vodă, Rilă-Iepurilă, Zâna-Zânelor, Harap-Alb, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Statu-Palmă-Barba-Cot,*

-în abrevieri: *d-ta, d-na, D-sa;*

-la despărțirea în silabe: *a-le-e, u-ri-aș, pom-pi-er, al-co-ol, po-lu-a-re, du-et, a-fec-tu-os, con-ti-nu-u, lu-nă, ic-ni, tic-sit, în-ger, sculp-tor, punc-ți-e, somp-tu-os, arc-tic, vâr-stă, Co-dlea, A-fri-ca;*

-în scrierea unor derivate cu prefixe: *ex-director, ultra-progresist, super-market* și sufixe: *voltaire-ian, shakespeare-ian, rousseau-ism;*

-în legarea desinenței sau a articolului hotărât postpus de un cuvânt cu aspect neobișnuit ca rostire ori ca scriere: *show-uri, O.N.U.-ul, pH-ul.*

**Semnele de
ortografie
sunt:**

[] [-] [.]

['] [/] [-]

- **Punctul [.]** ca semn ortografic se întrebuintează numai în abrevieri: *vol., pag., etc., dr., nr., prof., dl. ;*

Nu se pune punct:

1. când abrevierea este formată din inițiala unui cuvânt și finala lui vocalică: *cca à circa, d-ta à dumneata;*

2. după anumite abrevieri oficiale și simboluri din domeniul tehnico-științific: *C à carbon, Cl à clor, cm à centimetru, E à est, N=nord).*

Substantivele compuse din inițiale se pot scrie cu sau fără punct după fiecare abreviere literală (*CEC, ONU, S.N.C.F.R.*). Separarea literelor prin puncte este greșită atunci când este vorba de compuse în alcătuirea cărora intră fragmente de cuvinte (*ADAS=Administrația Asigurărilor de Stat*).

- **Apostroful [']** marchează:

-pierderi de sunete din corpul unui cuvânt:

„*Las' că v-am găsit ac de cojoc*”, „*'mneța!*”, „*'scoal'*”, „*dom' le*”;

-căderea cifrelor, în special cele care indică anul: „*Revoluția din '48*”;

- **Bara [/]** este folosită în abrevieri:

„*Mașina mergea cu 70 km/h*”;

- **Linia de pauză [-]** se folosește la scrierea unor cuvinte compuse formate din termeni în care cel puțin unul este termen compus: „*Alizeele din emisfera boreală au direcția constantă nord-est – sud-vest.*”

1.6.3 Semnele de punctuație

Rolul
virgulei

Semnele de punctuație sunt: virgula, punctul și virgula, două puncte, ghilimelele, linia de pauză, semnul întrebării, semnul exclamării, punctele de suspensie.

- **Virgula [,]** este folosită atât în interiorul propoziției cât și în interiorul frazei. În propoziție se pune:

-între două sau mai multe părți de propoziție de același fel, între (două substantive sau între două atribute sau între două complemente):

„*Merele, perele și cireșele sunt fructele mele preferate.*”;

-între părțile de propoziție coordonate prin joncțiune copulativă sau disjunctivă:

„*Era nu numai interesat, dar și obligat să vină.*”;

-desparte adverbele de negație sau de afirmație când sunt echivalente cu o propoziție:

„*Da, ai dreptate*”, „*Nu, n-am auzit.*”;

-izolează de restul propoziției cuvintele în vocativ:

„*Elena, du-te la școală!*”;

-izolează cuvintele incidente de restul propoziției:

„*Ar fi vrut, desigur, să plece.*”;

-desparte o interjecție de restul propoziției:

„*Hei, vin-o aici!*”;

În frază desparte mai multe propoziții de același fel sau diferite subordonate de regentele lor:

„*A venit ca să vadă, să evalueze și să propună soluții.*”;

- **Punctul și virgula [;]** marchează o pauză mai mare decât cea redată de virgulă, indicând o semiizolare a elementelor pe care le desparte:

„*Se simțea în aer cum se apropia furtuna; pădurea aștepta înfricoșată; cerul se năpustea asupra ei cu fulgere și tunete.*”

(Calistrat Hogaș)

- **Două puncte [:]** semn de punctuație prin care se anunță o enumerare sau vorbirea indirectă sau o notă explicativă:

„În coș avea de toate: mere, pere, nuci și struguri.” ;
 „Mi-a spus foarte convingător: Eu am mai fost pe aici!”.

- **Ghilimelele** [„ ”, << >>] se mai numesc și semnele citării și au rolul de a încadra reproducerea unui text sau titlul unei opere literare sau științifice:

„Am recitat cu plăcere „La Medeleni”.”

**Semnele de
punctuație
sunt:**

[,] [;] [:]

[“ ”] [<< >>]

[-] [?] [!]

[–]

- **Linia de pauză** [-] este semnul care preia rolul virgulei, delimitând cuvintele și construcțiile incidente:

„El nu este - explica Ilie Moromete-fratele meu[...]”.
 (Marin Preda)

- **Semnul întrebării** [?] este semnul folosit în scriere pentru a marca intonația unei propoziții sau a unei fraze interogative, directe:

„- Mă, ce e cu tine? De ce tremuri ? ”
 (Marin Preda, „Moromeții”).

- **Semnul exclamării** [!] marchează în scris intonația unei propoziții sau a unei fraze exclamative sau imperative (care exprimă o chemare, o strigare, o mirare, o poruncă, un îndemn, un salut):

„Radule ! Radule ! Unde te-ai ascuns?”;
 „Hai ! Bine a-ți venit !”.

Astfel, semnul exclamării este folosit în intonația unor fraze care exprimă stări sufletești sau după un cuvânt sau grupuri de cuvinte care imită zgomote din natură:

„Cum ră sare soarele, cocoșul cântă: cucurigu ! ”.

Există situații când starea exprimată este din ce în ce mai intensă sau strigarea din ce în ce mai tare și atunci se folosesc „!!” sau chiar „!!!”:

„lonel ! lonel !! lonel !!! Du-te dincolo, mamă, spargi urechile dumnealui !”

(Ion Luca Caragiale - „Vizită”)

În alte situații unele întrebări pot exprima și mirarea celui care întreabă și acest lucru se exprimă prin „?!” :

„Cum de-ai îndrăznit, jivină ?!”

(Emil Gârleanu - „Ibrahim”)

• **Linia de dialog [–]** indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire.

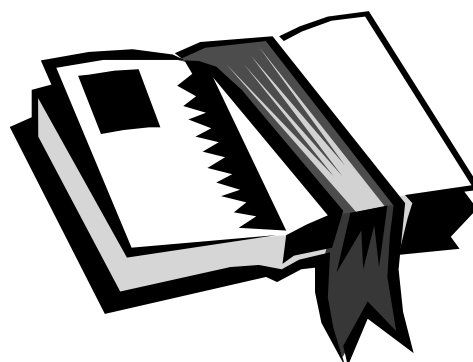
Se scrie întotdeauna la capătul rândului:

„ – *Mamițico, nu ți-am spus că nu se zice marinel?*

– *Da' cum?*

– *Marinal...*”

(Ion Luca Caragiale, „D-I Goe”)

Test de autoevaluare 3

1. Explicați semnele de punctuație și de ortografie din textul următor:

„ *Apropiindu-se de Alexandru-vodă , se închină pînă la pămînt , fără a-i săruta poala , după obicei.*

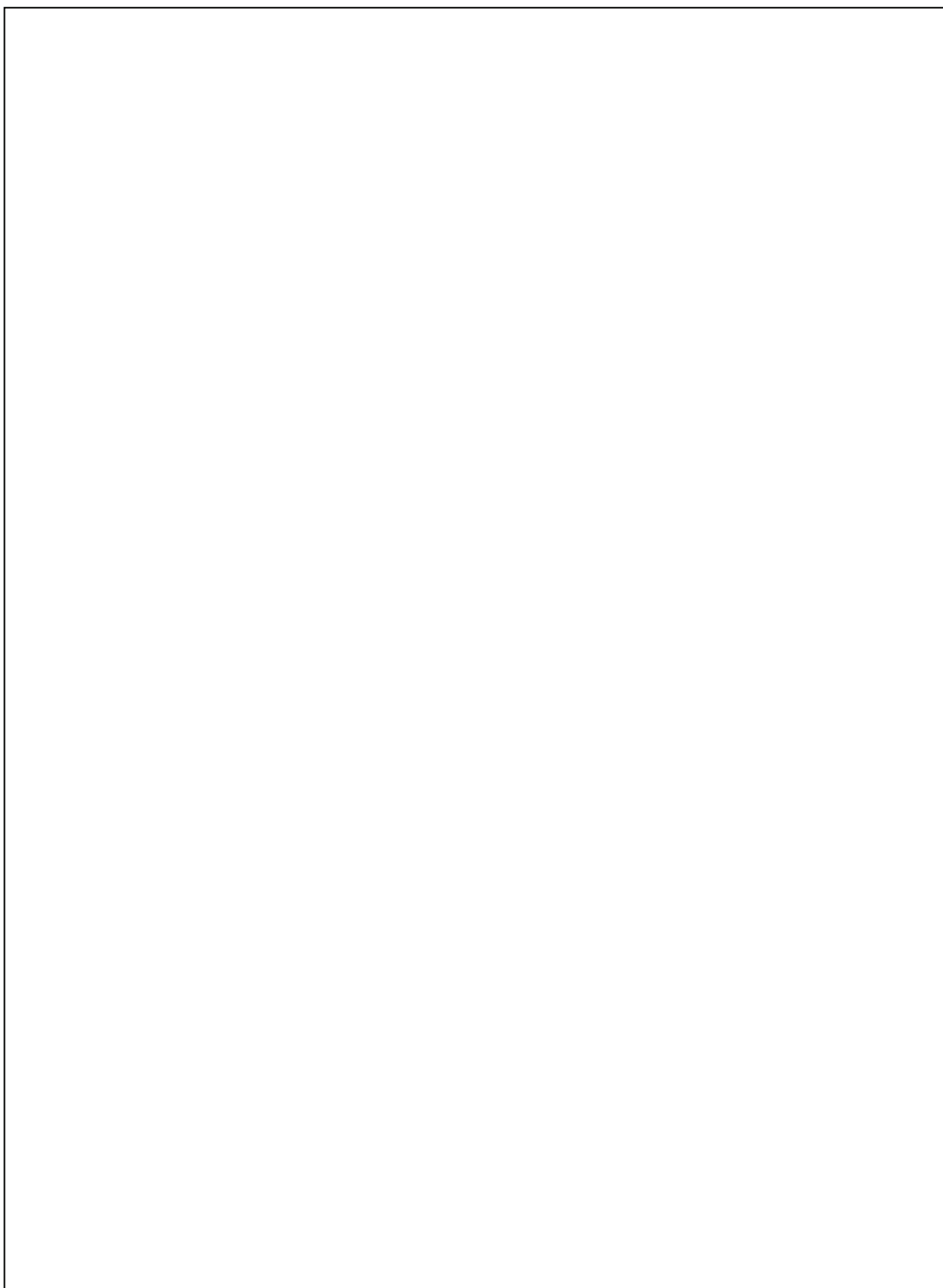
- *Bine-ați venit ,boieri ! Zise acesta, silindu-se a zâmbi.*
- *Să fii Măria-ta sănătos, răspunseră boierii.*
- *Am auzit ,urmă Alexandru, de bîntuirile țării și am venit s-o mîntui ; știu că țara m-așteaptă cu bucurie. ”*

(Costache Negruzzi – „Alexandru Lăpușneanul”)

Model: Prima virgulă izolează o construcție circumstanțială temporară “apropiindu-se de Alexandru-Vodă” de verbul regent.

!Revedeți pentru rezolvarea corectă capitolul „Ortografia, ortoepia și semnele de punctuație” și verificați-vă răspunsurile consultând pagina 43.

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

Test de autoevaluare 4

1. Rescrieți textele de mai jos, aplicând semnele de ortografie și de punctuație necesare:

- a) Ce faci domle
Te privesc te ascult și atât
- b) Hai cu mine copile
- c) Ce binear fi dacă aș putea

- a)
-
- b)
- c)

2. Înlocuiți semnele de punctuație din enunțurile de mai jos cu altele pe care le considerați mai potrivite:

Se-aude urarea – „Vin colindătorii”

Îi așteptăm, copii, spune tata.

.....

.....

3. Construiți enunțuri în care cratima, punctul și linia de pauză să fie - pe rând – semne de ortografie și semne de punctuație:
(Revedeți subcapitolele “Semne de ortografie”, respectiv “Semne de punctuație”)
Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 43.

1.6.4 Scrierea cu litere majuscule

*l) Se scriu cu inițială **majuscul** :*

1. primul cuvânt al oricărui text și primul cuvânt care urmează după un semn de punctuație care marchează sfârșitul unei comunicări (punct, semnul întrebării, semnul exclamării, puncte de suspensie sau două puncte, după care începe vorbirea directă marcată prin ghilimele sau prin linie de dialog):

“*Vin imediat. Te rog să mă aștepti.*
 Strig: “*Bubico! Bubico! Unde e băiatul?*” Alerg... *Mi-l aducea dobitoaca pe brațe...*” ;

(I. L. Caragiale – “Bubico”)

Situații în
 care
 cuvintele se
 scriu cu
 inițială
 majusculă

2. numele de persoane (prenume și nume de familie),
 pseudonimele și porecele:

Mihai Eminescu, Ion Barbu, Ion Torcălău, etc.;

3. numele proprii mitologice și religioase, numele (simple sau
 compuse) ale personajelor din povestiri sau basme:

*Allah, Budha, Dumnezeu, Zeus, Păcală, Făt-Frumos,
 Baba-Cloanța, Strâmbă-Lemne, etc.;*

4. numele proprii date animalelor:

*Azor, Ursei, Lupu, Dușulache (câini), Puiu, Zefir, Breazu
 (cai), Rilă (iepure), etc.;*

5. numele astrilor și ale constelațiilor:

*Venus, Ursa-Mare, Steaua Polară, Terra, Uranus,
 Soare, Pluto, etc.;*

6. denumirile organelor și organizațiilor de stat și politice
 naționale și internaționale, ale întreprinderilor și instituțiilor de tot
 felul (cu excepția cuvintelor ajutătoare):

*Guvernul României;
 Organizația Națiunilor Unite;
 Ministerul Învățământului;
 Editura Didactică și Pedagogică;
 Facultatea de Litere;
 Institutul de Lingvistică, etc.;*

7. denumirile evenimentelor cu excepția cuvintelor ajutătoare
 neașezate pe primul loc:

*Renașterea;
 Al X-lea Congres Internațional al Lingviștilor;
 Unirea Principatelor;
 Lupta de la Podul Înalt, etc.;*

8. numele geografice și teritorial administrative (cu excepția
 cuvintelor de legătură):

Țara Oașului, America de Nord, Pitești, Timișul de Sus, etc.;

9. numele punctelor cardinale care constituie al doilea
 termen al unui toponim compus:

*Ploiești-Sud, București-Est, Suceava-Vest, Buzău-Nord,
 etc. sau sunt folosite ca toponime:*

“*Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?... / Ce-i mâna pe
 ei în luptă, ce-au voit acel Apus?*” ;

(M. Eminescu – “Scrisoarea a III-a”)

10. primul cuvânt din titlurile publicațiilor periodice, ale operelor literare, științifice, artistice, precum și primul cuvânt din denumirile documentelor de importanță națională și internațională:

Tineretul liber;

România literară;

Amintiri din copilărie (de Ion Creangă);

Istoria literaturii române de la origini până în prezent (de G. Călinescu);

Carul cu boi (de N. Grigorescu);

Regulamentul organic, etc.;

11. denumirile sărbătorilor (cu excepția cuvintelor ajutoare):

Crăciun, Paște, 1 Decembrie, Anul Nou, 24 Ianuarie, etc.;

12. numele mărcilor de produse industriale:

Sony, Panasonic, Colgate, Fuji, etc.;

13. numele proprii ale raselor, speciilor, varietăților de animale sau de plante; când numele este alcătuit din mai mulți termeni, majuscula este obligatorie numai la primul dintre aceștia:

Bazna, York, Marele alb (rase de porci),

Napoleon (mere, pere, struguri, cireșe),

Aurora, Record (floarea-soarelui), etc.;

14. unele simboluri și abrevieri pentru cuvinte comune ca:

-simbolurile elementelor chimice: *C* = carbon, *Cl* = clor,

Ag = argint, etc.;

-simbolurile punctelor cardinale: *N* = nord, *V* = vest,

S-E = sud-est, etc.;

-simbolurile unor unități de măsură: *CP* sau *HP* (=cal-putere),

MW (=megawatt), *GB* (=gigabyte);

-abrevierile unor cuvinte sau ale unor expresii din limbi străine: *Co.* sau *Comp.* (=lat. *compania*, engl. *company*),

N.B. (=lat. *nota bene*),

O.K. (=engl. *all correct*, “în regulă”), etc.

II) Se scriu cu inițială **mic** :

1. cuvântul care urmează după un semn de punctuație care nu este plasat la sfârșitul unei comunicări (semnul întrebării, semnul exclamării, două puncte, puncte de suspensie):

“Și... zic: haide să văz... o fi plecat Pricupescu? dacă o fi plecat, bine; dacă nu, merg cu el până-n târg... Azi o să fie o căldură... mai teribilă ca ieri... ”;

(I. L. Caragiale – “Dascăl prost”)

Situații în
care
cuvintele se
scriu cu
inițială mică

2. cuvintele de declarație care urmează după o comunicare reprodusă (vorbire directă):

“ – *Te pomenești că se găsește! zice omul meu.*”
(I. L. Caragiale – “Cadou”)

3. numele unor personaje literare folosite pentru denumirea de tipuri omenești corespunzătoare:

donjuan, harpagon, hercule, etc.;

4. numele unor personaje mitice, când sunt folosite ca nume comune:

iele, nimfe, rusalce, etc.;

5. numele unor obiecte denumite după orașul sau țara de origine:

havană (țigară de foi fabricată din tutun adus din Cuba),
olandă (țesătură de în de bună calitate, folosită la confecționarea lenjeriei), etc.;

6. numele unor obiecte, unități de măsură care au fost denumite cu numele inventatorului:

ford (limuzină), *ohm, amper* (unități de măsură), etc.;

7. denumirile funcțiilor de stat, politice și militare:

deputat, general, ministru, președinte, rege, senator, prim-ministru, șah, voievod, vodă, etc.;

8. denumirile epocilor istorice și geologice care n-au semnificația unor evenimente:

paleolitic, feudalism, capitalism, etc.;

9. numele de popoare:

albanez, bulgar, italian, roman, etc.;

10. numele punctelor cardinale:

nord, sud, est, vest, miazăzi, miază-noapte, răsărit, apus, orient, occident, etc.;

11. numele lunilor și zilelor săptămânii:

martie, aprilie, joi, vineri, etc.;

12. numele obiectelor de învățământ:

istorie, geografie, geologie, limba română, etc.;

13. numele raselor, speciilor, varietăților de animale sau de plante exprimate prin adjective sau prin substantive comune:

crețesc, ionatan (mere), *buldog, caniș* (câine), *astrahan, merinos, țigaie* (oi), etc.;

14. pronumele de politețe:

dumneata, dumnealui, dumneavoastră, etc.;

15. termenii generici urmați de un substantiv simplu sau compus, în formă de nominativ - acuzativ, neincluși în denumirea oficială a unui stat și care nu fac parte din numele geografice și teritorial-administrative, fiind atribuiți unei realități corespunzătoare sensului lor:

strada Spiru Haret, râul Argeș, pasul Oituz, fluvial Volga, județul Teleorman, comuna Lerești, parcul Herăstrău, etc.

III) Situații **facultative**:

1. de obicei, cuvântul de început al unui vers se scrie cu inițială majusculă. Este permisă scrierea și cu literă mică, dar trebuie respectate același reguli de scriere cu litere majuscule ca și în proză:

*“O armură-n care să ne-ascundem,
tu în dreptul unui ochi, eu în dreptul unui ochi,
tu în inima mea, inima mea de fier.”*

(Nichita Stănescu – “O armură”)

2. pentru a sugera anumite sentimente, atitudini (și în special politețea), orice cuvânt poate fi pus în evidență prin scrierea în context cu inițială majusculă:

Domnule Director, Subsemnatul [...] Vă rog să binevoști a-mi da acordul Dumneavoastră [...];

*“Nenea Acul, țața Ața
Își pierduseră dimineața
pe un cot
De postav sau șeviot.”*

(Tudor Arghezi – “Acul și Ața”)

Test de autoevaluare 5

Motivați scrierea cu majusculă în fiecare caz întâlnit:

a) „- Hai, Ilinco, nu te mai uita, așterne o treanță de pătură pe prispă, că mi-a rupt mâinile, se răsti Moromete, lăsându-l jos pe băiat.”

(Marin Preda, „Moromeții”)

b) „Cu Patrocle lângă dânsa, n-avea de ce se teme. ”

(Mihail Sadoveanu, „Dumbrava minunată”)

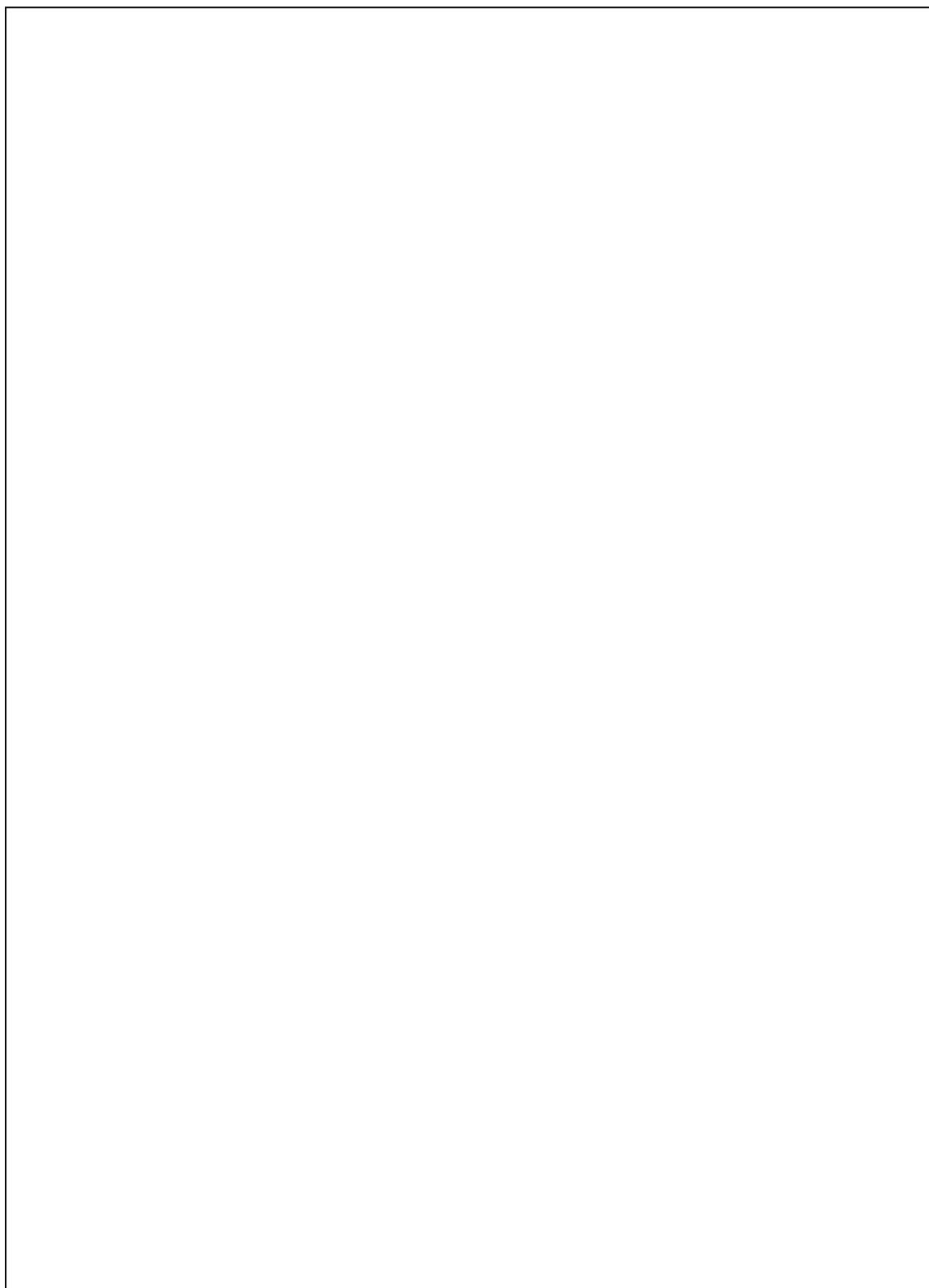
c) Copiii s-au pregătit din timp pentru Crăciun. Au învățat colinde tradiționale. Ei vestesc nașterea lui Isus Hristos.

d) Am citit cartea „România pitorească” de Alexandru Vlahuță.

e) „Cele nouă planete ale Sistemului nostru solar sunt: Mercur, Venus, Pământ (Terra), Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun și Pluto.”

(Manual de geografie, 1992)

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 43.

1.7. Silaba – Despărțirea în silabe

Definiție

► **Silaba** este o grupare de sunete în care există o vocală și care se pronunță în același moment, cu o singură deschizătură a gurii.

Cuvintele se clasifică în:

- monosilabice (*ac, port, dac*);
- plurisilabice (*a-cum, mun-că, li-te-ră, u-ni-ver-si-ta-te*).

Silaba poate fi formată:

- dintr-un singur sunet (vocală!): *a-ca-să, a-proa-pe*;
- mai multe sunete alăturate: *ba-ie* ;
- două cuvinte rostite împreună: *mi-ai dat*;
- sfârșitul unui cuvânt împreună cu începutul altuia:
mi-aduc aminte.

Cuvintele se despart în silabe prin cratimă fie la sfârșitul rândului, când spațiul nu permite scrierea lor întreagă, fie în anumite scopuri expresive:

“Eu sunt Bi-bi-cul, ne-ne lan-cu-le!” (I.L.Caragiale).

Despărțirea în silabe se face ținându-se seama de următoarele reguli:

1.7.1 Reguli bazate pe pronunție

1. vocalele în hiat (succesiune a două vocale propriu-zise) fac parte din silabe diferite:

a-er, po-et, fi-în-ță, a-ici, a-or-tă, a-u-zi, bo-re-al, be-hă-it, a-le-e, du-et, hâ-râ-it ;

2. diftongii și triftongii rămân în interiorul aceleiași silabe: *cre-deam, le-**oai**-că, spa**i**-mă, ploa-ie, tă-**iat**, du-**ios**, ro-**uă**, gă-**oa**-ce, no-**uă**, vo-**iau** ;*

3. o semivocală între două vocale formează silabă cu vocala următoare:

*oa-**ie**, po-**ia**-nă, plo-**uă**;*

4. o consoană între două vocale formează silabă cu vocala următoare:

*vi-**lă**, su-**nă**, a-**pă**, a-**bil**, re-**ce**, ve-**cin**, po-**diș**, a-**fiș**, le-**ge**, lu-**nă**, soa-**re**, ca-**să**, ra-**ză**;*

5. două consoane intervocalice se repartizează astfel: prima trece la silaba precedentă, iar a doua la silaba următoare:

*ar-**mă**, braz-**dă**, mul-**te**, în-**ger**, un-**gher**, mun-**te**, cap-**să**,*

as-cet, as-tăzi;

6. dacă în grupul consonantic prima consoană este una dintre: **b, c, d, f, g, h, p, t, v**, iar a doua consoană este **l** sau **r**, atunci despărțirea se face înaintea întregului grup consonantic:

li-**brar**, a-**cru**, a-**tlet**, do-**vleac**, co-dru, a-fla, a-gro-nom, cu-pru, co-vrig);

7. dacă trei sau mai multe consoane intervocalice conțin **r** sau **l** se respectă regula precedentă : **com-plot**, **mon-stru**;

8. dacă grupul de trei sau mai multe consoane nu conține litera **r** sau **l** prima consoană face silabă cu prima vocală iar cealaltă cu vocala următoare;

9. dacă în cuvânt se află grupurile **lpt, mpt, nc , nct, nc , ncv, rct, rtf, stm**, primele două consoane fac silabă cu prima vocală, iar a treia consoană face silabă cu vocala următoare:

scul**p-tu**-ră, func- i-e, som**p-tu**-os, punc-taj, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic;

10. la cuvintele scrise cu cratimă nu se acceptă despărțirea la capăt de rând, însă cratima se păstrează atunci când cuvântul se desparte în interiorul rândului;

11. consoanele duble se comportă ca un singur sunet, prin urmare despărțirea se face după regula generală de despărțire a consoanelor:

Exemplu: Bo - Iliac, Ne – gru – zzi, Ru – sso.

1.7.2 Reguli bazate pe analiză morfologică

În cuvintele compuse din cuvinte întregi, elemente de compunere sau fragmente de cuvinte, în derivatele cu prefixe și în unele derivate cu sufixe se preferă despărțirea în silabe care țin seama de elementele constitutive, atunci când cuvântul este analizabil:

1.7.3 compuse:
alt-un-de-va, ast-fel, de-spre, port-a-vi-on, feld-ma-re-șal.

1.7.4 derivate cu prefixe:
an-or-ga-nic, dez-e-chi-li-bru, in-e-gal, într-a-ju-to-ra-re, ne-spri-ji-nit, ne-sta-bil, sub-li-ni-a.

1.7.5 derivate cu sufixe:
sa-vant-lâc, târg-șor, vârst-nic.

În măsura în care nu se poate evita despărțirea, se preferă despărțirea după elementele constitutive la grupurile ortografice în care cratima leagă două sau mai multe cuvinte:

dintr-un (față de din-tr-un), fir-ar (față de fi-r-ar).

1.7.3 Situații în care nu se face despărțirea în silabe la capăt de rând

1. cuvinte compuse din abrevieri literale:
IRTA (nu: IR-TA);
UNESCO (nu: U-NES-CO);
2. numeralele ordinale notate prin cifre urmate de formatul specific:
al XVI-lea, a 5-a;
3. abrevierile unor formule curențe:
a.c. , î.e.n. , ș.a.m.d.;
4. abrevierile literale care reprezintă primii termeni ai unor nume proprii compuse:
I. Popescu, F.C.Argeș;
5. cuvintele compuse și grupurile ortografice scrise cu cratimă, când locul despărțirii ar coincide cu locul cratimii:
bun-gust, du-te;
6. notațiile abreviate ca:
10 km, art. 2.

7. cuvintele și grupurile monosilabice:
om, pom, trunchi.

Observație !

Atât segmentul lăsat la sfârșitul primului rând, cât și cel trecut în rândul următor trebuie să conțină cel puțin o silabă.

Test de autoevaluare 6

1. Despărțiți în silabe cuvintele de mai jos și indicați regula folosită:
aprilie, aspru, astru, biblioraft, conjuncție, dreptunghi, desfac, inflamabil, impetuos, înnobilat, untdelemn, vitejie.

Model: a – pri – li – e
 | | |
 (1) (2) (3)

- (1) două consoane între două vocale trec ambele în silaba următoare, când a doua consoană este "l" sau "r";
- (2) o consoană între două vocale trece în silaba următoare
- (3) vocalele în hiat fac silabe diferite

Răspunsul se va încadra în spațiul delimitat de chenar.

Lucrarea de verificare Nr. 1

1. Scrieți cinci cuvinte în care „x” să aibă cele cinci pronunții corecte. **1p**
Exemplu: axă (cs); examen (gz)
2. Punctul [.] ca semn ortografic se folosește (alegeți varianta corectă) : **0.5p**
- numai la abrevieri
 - la sfârșitul unui enunț
 - în fragmentarea unui enunț
3. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte: **0.5p**
alimentație, somptuos, primăvară, interacțiune, lingvistică.
4. Scrieți câte trei cuvinte monosilabice care să înceapă cu literele: **1p**
l, u, o, p, c, d, s, ș, t, m.
Exemplu: lac, tel, dac, etc.
5. Explicați sensurile pe care le poate avea același cuvânt accentuat diferit: **1.60p**
ácele / acéle, căi / căí, fúgi / , fugí, cólonie / colónie, háină / hainá, véselă / vesélă, répede / repéde, tórturi / tortúri.
- Exemplu: á-ce-le à substantiv - „ace de cusut” și
a-cé-le à pronume demonstrativ - „ele”,
- ! Pentru rezolvarea acestui exercițiu, revedeți subcapitolul „Accentul”, pagina 14.
6. **Semnele de punctuație** se pot clasifica astfel:
- cele care marchează pauze: virgula, punctul și virgula, punctul, punctele de suspensie;
 - cele de tonalitate: semnul exclamării și semnul întrebării;
 - semne de declarație și ale dialogului: două puncte și linia de dialog;
 - semne ale delimitării: ghilimelele, linia de pauză, cratima, parantezele.
- Explicați semnele de punctuație și de ortografie din textele următoare: **2.40p**

i) „Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?”

(Mihai Eminescu)

ii) „- Ce este aceasta? Strigă Sobieski... Ce sunteți voi?

- Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său...

- Cum, atâția sunteți?”.

(Costache Negruzzi)

7. Alcătuiți un text în care să folosiți următoarele semne de punctuație: semnul exclamării, semnul întrebării, cratima, două puncte și linia de dialog. **2p**

! Pentru rezolvarea acestor exerciții revedeți capitolul „Semnele de punctuație”, pagina 28.

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Total 10p

Ce punctaj ați obținut, după rezolvarea testului? Mai aveți cerințe nerezolvate?

În situația aceasta trebuie să recitiți, pentru aprofundare, capitolul din care face parte cerința exercițiului nerezolvat. Nu renunțați, trebuie să aveți încredere în capacitatea voastră de receptare și sigur veți rezolva exercițiul în momentul imediat următor, după consultarea materialului respectiv.

criterii de evaluare

1. Identificarea cuvintelor scrise cu „x” și pronunțarea corectă a acestora – 0.20p
pentru fiecare cuvânt; 0.20 X 5 = 1p
2. Identificarea variantei corecte de folosire a „punctului” ca semn ortografic. 0.5p
3. Despărțirea corectă a fiecărui cuvânt cerut – 0.10p 0.10 X 5 =
0.50p
4. Identificarea cuvintelor monosilabice - 0.10p; 0.10 X 10 = 1p
5. Sesizarea diferențelor semantice dintre cuvintele accentuate diferit – 0.20p
0.20 X 8 =
1.60p
6. Cunoașterea și folosirea corectă a semnelor de punctuație și de ortografie
1.20 X 2 =
2.40p
7. Conștientizarea importanței semnelor de punctuație și de ortografie 2p

1.9. Răspunsuri la testele de autoevaluare :

Test de autoevaluare 1

I) 1. a; 2. c; 3. b; 4.c;

II)

birou à „i” = vocală, „o” = vocală, „u” = semivocală;

penar à „e” = vocală, „a” = vocală;

gumă à „u” = vocală, „ă” = vocală;

școală à „o” = semivocală, „a” = vocală, „ă” = vocală;

liceu à „i” = vocală, „e” = semivocală, „u” = vocală;

oraș à „o” = vocală, „a” = vocală;

gutuie à „u” = vocală, „u” = vocală, „i” = semivocală, „e” = vocală;

ecou à „e” = vocală, „o” = vocală, „u” = semivocală;

pădure à „ă” = vocală, „u” = vocală, „e” = vocală;

releu à „e” = vocală, „e” = semivocală, „u” = vocală.

Test de autoevaluare 2

1. doamna, gutuie, miere, ciornă, poame, soare.

2. mioară, creioane, vedeau, veneau, leoaică.

3.

Cuvânt dat	Diftongi/ triftongi	vocala
soare	oa	a
băi	ăi	ă
buhai	ai	a
ploaie	oa ie	a e
cimpoi	oi	o
coastă	oa	a
înapoiam	ia	a
veneau	eau	a
aripioară	ioa	a

4.

fiica poleiască nea

ființa poet zoologie

poiană noian podea

5. ia à iarnă, iarbă, etc.

ea à vedea, nea, etc.

oa à oală, oarbă, etc.

iai à tăiai, etc.

ioa à aripioară, inimioară, etc.

oai à leoaică, vulpoaică, etc.

Test de autoevaluare 3

1. *apropiindu-se* à liniuța de unire leagă pronumele reflexiv „se” de forma de gerunziu a verbului;
- Alexandru-Vodă* à liniuța de unire ajută la formarea unui substantiv compus;
- fără a-i săruta poala* à construcție circumstanțială de mod izolată prin virgule;
- à linia de dialog semnificând vorbirea directă;
- , à separă salutul „bine-ați venit” de substantivul în vocativ „boieri”;
- ! à exprimă un salut;
- , à izolează construcția circumstanțială de mod „silindu-se a zâmbi”;
- urmă Alexandru* à precizare a autorului izolată de restul comunicării prin virgule;
- s-o mântui* à cratimă care marchează căderea vocalei „a” din construcția „să o mântui” și rostirea celor două cuvinte „să” și „o” într-o singură silabă ușurând pronunția;
- m-așteaptă* à cratimă care leagă un cuvânt de prima silabă a cuvântului următor, prin căderea unei vocale „a”, înlocuind construcția „mă așteaptă”.

Test de autoevaluare 4

- 1.a) – Ce faci, dom’le?
–Te privesc, te ascult și atât.
- b) – Hai cu mine, copile!
- c) Ce bine-ar fi dac-aș putea!
2. S-aude urarea : Vin colindătorii!
- Îi așteptăm, copiii! spune tata.
3. Exemple:
cratima: Să-mi spuneți numai adevărul!
punctul-semn de ortografie: O.N.U.
punctul-semn de punctuație: Nu știu când să vin.
linia de pauză: A sosit la timp, zise unul- fără să-l ajute.

Test de autoevaluare 5

- a) *Hai* à începutul frazei;
Ilincea à nume propriu;
Moromete à nume propriu;
- b) *Cu* à începutul unui enunț;
Patrocle à nume propriu;
- c) *Copii* à începutul enunțului;
Crăciun à numele unei sărbători religioase;
Au à începutul enunțului;
Ei à începutul enunțului;
Isus Hristos à nume propriu compus;
- d) *Am* à începutul enunțului;
„România pitorească” à titlul unei cărți;
Alexandru Vlahuță à nume propriu;
- e) *Cele* à începutul enunțului;
Mercur, Venus, Pământ, Terra, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun, Pluto à numele planetelor.

Test de autoevaluare 6

1. a-pri-li-e, as-pru, as-tru, bi-bli-o-raft, con-junc-ți-e, drept-unghi, des-fac, in-fla-ma-bil, im-pe-tu-os, în-no-bi-lat, unt-de-lemn, vi-je-li-e.

Unitatea de învățare Nr. 2

VOCABULARUL

Cuprins

2.1. Obiectivele unității de învățare	45
2.2. Vocabularul. Definiție. Componentele vocabularului	46
2.2.1 Componentele vocabularului	46
2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului.	50
Structura unui cuvânt. Familia lexicală	
2.4. Categoriile semantice	56
2.5. Sensurile cuvintelor	61
2.5.1 Monosemie și polisemie	64
2.6. Îmbogățirea vocabularului – mijloace interne și externe	67
2.6.1 Mijloacele interne	67
2.6.2 Mijloacele externe	70
2.7. Lucrarea de verificare 2	79
2.8. Răspunsuri	81

2.1. Obiectivele unității de învățare 2

La sfârșitul unității de învățare, studenții vor fi capabili:

- să definească noțiunea de “cuvânt” și “familie lexicală”
- să identifice procedeul care a stat la baza formării cuvintelor
- să distingă afixele: sufixe, prefixe, desinențe
- să enumere modalitățile de îmbogățire a vocabularului
- să definească și să identifice categoriile semantice
- să distingă între sensul de bază și sensurile secundare ale cuvintelor

2.2. Vocabularul (Lexicul)

Definiție

→ **Vocabularul** sau **lexicul** unei limbi este alcătuit din totalitatea cuvintelor acesteia. Nu toate cuvintele limbii noastre au însă o circulație la fel de mare. Unele sunt folosite de toți vorbitorii iar altele de un număr mai restrâns de oameni ce trăiesc într-o anumită regiune sau practică o anumită profesiune; există și cuvinte vechi, mai puțin sau deloc utilizate astăzi, ori cuvinte noi, încă insuficient cunoscute de majoritatea vorbitorilor.

Importanța vocabularului

→ Bogăția unei limbi este dată, în primul rând, de bogăția și de varietatea vocabularului ei, teză unanim acceptată atât în lingvistica generală cât și în cea românească. În al doilea rând, se admite că schimbările care au loc în societate, precum și spectaculoasele progrese ale științei și tehnicii contemporane se reflectă în primul rând în vocabular, considerat pe bună dreptate, ca fiind compartimentul limbii cel mai labil și mai deschis influențelor din afară.

Legătura dintre istoria lexicului și istoria societății atât de strânsă și de evidentă este reflectată de afirmația celebrului lingvist francez Antoine Meillet: „*orice vocabular exprimă, de fapt, o civilizație*”.

2.2.1 Componentele vocabularului

Vocabularul cuprinde totalitatea cuvintelor unei limbi, repartizate în două compartimente: *vocabularul fundamental (fondul principal lexical sau vocabularul de bază sau fond principal de cuvinte, vocabular esențial, fond lexical uzual)* și *masa vocabularului*.

Fondul principal lexical

Fondul principal lexical conține cuvinte înțelese de toți vorbitorii adică de largă întrebuințare, denumind:

- obiecte** (casă, masă, scaun, pat, etc.);
- ființe** (cal, vacă, porc, găină, etc.);
- acțiuni sau stări** (a mânca, a trăi, a sta, etc.);
- însușiri ale obiectelor și ființelor** (înțelept, cuminte, frumos, nou, vechi);
- culori** (alb, negru, roșu, verde, etc.);
- numeralele până la 10** ;
- zilele săptămânii**;
- numele unor părți ale corpului omenesc**(nas, gură, cap, mână, picior, etc.);
- numele membrilor familiei** (tată, mamă, frate, soră, etc.) ;
- prepoziții sau conjuncții**, cele mai multe dintre acestea stând la baza formării altor cuvinte (de , la, spre, pe).

După cum se vede, vocabularul fundamental conține cuvintele cele mai uzuale ale unei limbi. Aceste cuvinte sunt acelea care au și cele mai multe derivate sau compuse și care intră în numeroase locuțiuni și expresii.

De exemplu, pornind de la cuvântul *cap* se formează: *a-și bate capul, a-și pierde capul, a se da peste cap, din cap până-n picioare, cu noaptea-n cap, în ruptul capului, a-l duce capul, a avea scaun la cap, a i se urca la cap*, etc.

Fiind cunoscute și folosite de către absolut toți vorbitorii unei limbi, cuvintele din fondul principal lexical cunosc cea mai mare frecvență în procesul vorbirii. De obicei, ele sunt și foarte vechi și trăiesc multă vreme.

Caracterizându-se prin frecvență mare în vorbire, prin polisemantism, prin stabilitate și prin capacitatea de a da naștere la derivate și cuvinte compuse sau de a intra în combinații frazeologice, cuvintele din vocabularul de bază prezintă o importanță mai mare decât celelalte unități lexicale ale limbii.

Vocabularul fundamental totalizează „cel mult 1500 de cuvinte, față de 120.000 cât are limba noastră în total (...) aproape 60% dintre cuvintele vocabularului de bază al limbii române sunt de origine latină și numai 40% de diverse alte origini.” Această constatare împreună cu faptul că structura gramaticală a limbii române este aproape în întregime de origine latină, dovedește *caracterul romanic* al limbii noastre (vezi, „Sinteze de limba română”, Th. Hristea).

Masa vocabularului

Masa vocabularului reprezintă circa 90% din totalul cuvintelor limbii române, majoritatea fiind de origine latină (populară și literară), acestora adăugându-se și cuvinte de alte origini:

slavă: glas, horn, cofă;
greacă: hârtie, cărămidă;
germană: șurub, blat;
maghiară: vamă, a bănui;
turcă: cafea, halva, geam;
franceză: misiune, a epuiza;
engleză: container, lider, computer, manager.

Pe lângă acestea există și cuvinte de origine geto-dacă, aproximativ 100 de cuvinte atestate: brad, murg, strugure, viezure, vatră, femeie, baltă.

Masa vocabularului cuprinde:

- **arhaisme**—cuvinte vechi ieșite din uzul curent al limbii (*hatman, flintă, logofăt*), pentru că nu mai există obiectul de referință. Altele au fost înlocuite de sinonimele lor (*herb* a devenit *stemă*, *buche* a devenit *literă*, *pizma* a devenit *invidie*, *slobozenie* a devenit *libertate*). Există **arhaisme lexicale** (*grămătic, pârcălab, stolnic*), **fonetice** (*a îmbla, a rumpe, părete, samă, sară*), **morfologice** (*inime, greșeale, aripe, ruinuri*) și **sintactice** (dativul cu funcția de

atribut – „*Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân **vie ii mele***” (Mihai Eminescu)).

- **Regionalisme** – cuvinte folosite în anumite zone ale țării și care pot fi **fonetice** (*bisearecă* = biserică, *hier* = fier, *hire* = fire, *chiatră* = piatră, *ghine* = bine), **lexicale** (*păpușoi* = porumb; *barabule* = cartofi; *colb* = praf; *omăt* = zăpadă; *pâclă* = ceață; *copârșeu* = sicriu), **gramaticale** (*oi merge* = voi merge; *a face* = va face; *lucră* = lucrează; *mâncă* = mănâncă; *ăsta* = acesta; *ăștia* = aceștia; *aia* = aceea) sau **semantice** (sensuri diferite ale aceluiași cuvânt, repartizate pe arii dialectale; de exemplu *ginere* are, în aria nordică, sensul „*ginere*”, pe când în sud are și sensul „*mire*”);
- **Neologisme** – cuvinte nou intrate în limbă, fie prin împrumut dintr-o altă limbă, fie create prin mijloace proprii ale limbii (derivare, compunere).
Astfel, cuvântul *apoetic* e alcătuit în limba noastră din prefixul neologic „*a-*” și cuvântul „*poetic*”, împrumutat din franceză. Cuvântul *sămănătorism* este derivat de la numele revistei *Sămănătorul*, la rădăcina căruia s-a adăugat sufixul internațional „*-ism*”.
Cele mai multe neologisme sunt provenite din franceză: *avion*, *automobil*, *bacalaureat*, *balon*, *bluză*, *cablu*, *a developa*, *economie*, *fantezie*, *gară*.
Din italiană am împrumutat cuvinte ca: basoreliaf, capodoperă, campion; din germană: rucsac, blitz, bomfaier, bormașină, fasung, ștecăr; din engleză: *computer*, *star*, *manager*, *design*, *lider*, *dispecer*, *second hand*, *talk-show*, *crocant*;
- **termeni tehnico-științifici** din diferite domenii (*hidrogen*, *biosferă*, *ipotenuză*, *moleculă*);
- **termeni argotici**–folosiți de unele categorii de vorbitori pentru a nu înțelege de ceilalți (*șmen*, *sticlete*, *a gini*, *diriga*, *profa*, *pârnaie*, *șase*, *vocale*(absențe));
- **elemente de jargon**–cuvinte preluate din alte limbi, neasimilate (*a se spreia*, *arevoar*, *bonsoar*).

Un alt motiv pentru care este necesar să acordăm mai multă atenție studierii vocabularului este faptul că îmbogățirea și perfecționarea acestuia constituie un lucru mult mai dificil de realizat decât însușirea regulilor gramaticale ale limbii.

Încă de la vârsta preșcolară copilul stăpânește în linii mari sistemul gramatical al limbii pe care o vorbește, dar achiziționarea de noi cuvinte și folosirea acestora în mod corect ar trebui să rămână un obiectiv permanent de-a lungul întregii vieți.

Și un ultim motiv ar fi multitudinea de greșeli de ordin lexical care în ultima perioadă au devenit mult mai grave decât cele de natură gramaticală.

Din toate aceste puncte de vedere studiul vocabularului ar trebui să fie mult mai activ și mai aprofundat.

2.3. Cuvântul - Unitatea de bază a vocabularului

Definiție

→ **Cuvântul** este unitatea de bază a vocabularului. Conform celor mai cunoscute dintre numeroasele definiții care s-au dat acestui concept, el reprezintă *“asocierea unuia sau mai multor sensuri cu un complex sau înveliș sonor susceptibil de o întrebuințare gramaticală în procesul comunicării”*.

Clasificarea cuvintelor

→ Cuvântul se caracterizează prin:
-form – structura fonică (sonoră); învelișul material (sonor), grafic reprezentarea făcându-se prin literă
-sens lexical adică înțelesul atribuit cuvântului de către vorbitori.

Forma poate suferi modificări fără să se modifice sensul lexical. Din acest punct de vedere cuvintele se împart în:

-cuvinte flexibile: *om – oameni; a scrie – scriu – scriam – scrisesem – voi scrie*);

-cuvintele neflexibile - cuvinte a căror formă rămâne neschimbată: *pe, cum, fiindcă, vai*.

Din punctul de vedere al *sensului* cuvintele de clasifică în:

-monosemantice - cuvinte care au un sigur sens: *săptămână, ipotenuză, catetă, cosmos, atmosferă*;

-polisemantice - cuvintele care au mai multe sensuri (și care în contexte diferite realizează mai multe sensuri): **carte** poate să însemne:

volum – „Am citit o carte”;

învățătura – „Ai carte, ai parte”;

carnet – „Mi-am ridicat cartea de muncă”;

scrisoare – „Am primit o carte de pe front”.

Sensurile cuvintelor

Cuvântul este caracterizat prin:

-sensul de bază - sensul frecvent, sensul mai cunoscut de vorbitori;

-sensul secundar, derivat, care apare în contexte diferite.

Exemplu: **gură**: sensul de bază al cuvântului *gură* este cel care desemnează o parte a corpului unei ființe – „Deschise *gura* ca să înfulece.”

-sensurile secundare sunt date de contextul în care apare cuvântul *gură*:

gură de rai;

gură de canal;

gură de apă și înseamnă un anumit loc cu o anumită însușire sau o cantitate.

Sensurile unui cuvânt pot fi îmbogățite prin diferite procedee stilistice (metaforă, hiperbolă, metonimie, sinecdocă, eufemism, ironie). Acestea sunt sensurile **figurate** ale cuvântului.

Când aceluiași înveliș sau complex sonor i se asociază două sau mai multe sensuri avem de a face cu **polisemantism** sau **polisemie**. Un astfel de cuvânt este cel dat la exemplul anterior, cuvântul *carte*.

Când numărul sensurilor pe care le are un cuvânt polisemantic este exagerat de mare, avem de-a face cu fenomenul numit **pletoră semantică**. Este cazul verbului “a face” care apare în DEX cu mai mult de 20 de sensuri importante.

Un alt exemplu de cuvânt polisemantic este cuvântul *cap*:

- *capul omului* - parte a corpului;
- *om cu cap* - minte, inteligentă;
- *capul familiei* – persoană influentă în familie;
- *capul șurubului* - extremitate proeminentă a unui obiect;
- *cap* – șeful unei instituții, țări, organizații.

**Structura
unui cuvânt**

→ Un cuvânt este format din **radical, afixe și desinență**.

Radicalul(*r d cina*) este grupul de sunete (litere) care se repetă într-o familie lexicală, este comun tuturor cuvintelor care alcătuiesc o familie lexicală (pentru *pădure*, *pădurar*, *împădure* radicalul este *pădur-*).

Desinen a este acea parte a *cuvântului de bază* (*pădure*) care se modifică în timpul flexiunii (declinării sau conjugării): *pădurea*, *pădurii*.

Afixele se împart în:

sufixe – grupul de litere adăugat după radical pentru a obține cuvinte noi:

pădur + *ar* = *pădurar*, sufixul este *-ar*,

trecător, format cu sufixul *-or*,

pietroi, format cu sufixul *-oi* ;

prefixe – grupul de litere adăugat înaintea radicalului pentru a obține cuvinte noi:

in + *egal* = *inegal*, prefixul este *in-*;

a *preface*, format cu prefixul *pre-* ;

încurajat, format cu prefixul *în-*.

Derivatele diminutive se obțin prin folosirea sufixelor diminutive, arătând că ființele sau lucrurile denumite sunt considerate de vorbitor mai mici decât cele exprimate prin cuvintele de bază. Printre cele mai frecvente sunt:

-aș à covoraș, scăunaș, toporaș;
 -ic, -ică à tătic, mămică ;
 -ior, -ioară à dulăpior, felioară, frățior;
 -uș, -ușă, -ușcă à găletușă;
 -ică à bătrânică, mătușică;
 -icică à florică;
 -iță à foiță, ușiță;
 -uță à căsuță, băsmăluță, măsuță;
 -el à copăcel, mititel, scăunel;
 -uț, -uță à brăduț, răruț, mașinuță;
 -uleț à ursuleț, brăduleț.

Derivatele augmentative se obțin prin folosirea sufixelor augmentative, arătând că ființele sau lucrurile denumite sunt considerate de vorbitor mai mari decât cele exprimate de cuvintele de bază.

Printre cele mai frecvente sunt:

-an à băietan;
 -andru à băiețandru, copilandru;
 -oi à băiețoi, măturoi, căsoi, țărănoi;
 -oaie à căsoaie, băsmăloaie;
 -ană à fetișcană.

Familia lexicală a unui cuvânt

Formarea familiei lexicale

O familie lexicală înglobează totalitatea cuvintelor formate prin **derivare** (obținerea de cuvinte noi cu ajutorul afixelor), prin **compunere** și prin **schimbarea valorii gramaticale** pornind de la același cuvânt de bază.

Astfel de la cuvântul de bază sau primitiv *a face* se formează familia lexicală cuprinzând:

făcător, făcătură, etc.(prin derivarea cu sufixe);
desface, reface, preface, etc. (prin derivarea cu prefixe);
prefăcător, prefăcătorie (prin derivarea concomitentă cu sufixe și prefixe sau derivare parasintetică);
bine face, binefăcător, răufăcător, contraface(prin compunere), etc.

Partea care se repetă se numește **radical**, astfel că putem alcătui familia lexicală pornind de la cuvântul de bază *pădure* și radicalul *pădur-*, de la *floare* și *flor- / floar-*, etc:

pădure à cuvânt de bază;

pădur- à radical ;

familia lexicală cuprinde: *pădurar, împădurit, pădurice*, etc.

floare à cuvânt de bază;

flor- / floar- à radical;

familia lexicală cuprinde: *florar, florinică, înflorit, florărie, înflorire, reînflorire, florăreasă*, etc.

Test de autoevaluare 1

1. Completați tabelul de mai jos după model:

Cuvântul	Cuvântul de bază	Prefixul	Radicalul	Sufixul
împădurire	pădure	îm-	pădur-	-re
trecătoare				
împietrire				
omenește				
inegalitate				
neștiutor				
retransformat				
relansat				
străbunic				
învățăcel				
dezamăgit				

! Pentru rezolvarea acestui exercițiu consultați pagina 81.

2. Alcătuiți familia lexicală a următoarelor cuvinte după modelul dat:

alb: a albi, albit, înălbi, înălbire, înălbitor, albeață, alburii, albicios, etc.

a bea.....
.....
.....

a culege.....
.....

carte.....
.....

grădină.....
.....

om.....
.....

rod.....
.....

! Verificați-vă, consultând răspunsurile de la pagina 81.

2.4. Categoriile semantice

Categoriile semantice:

- Omonimele
- Antonimele
- Paronimele
- Sinonimele

Din această categorie fac parte: omonimele, antonimele, paronimele și sinonimele.

Omonimele

Sunt cuvintele care au aceeași formă, dar sunt diferite ca sens. Astfel, omonimia înseamnă *identitate perfectă în planul expresiei și diferență totală în planul conținutului semantic*. Deoarece ele se pronunță la fel, omonimele mai poartă și denumirea de **omofone**. Dăm mai jos câteva exemple de omonime:

lac – apă stătătoare ;

lac – preparat lichid folosit pentru protejarea suprafețelor unor obiecte;

vară – anotimp ;

vară – grad de rudenie;

bancă – scaun mai lung cu spătar ;

bancă – denumirea unei instituții financiare;

leu – animal ;

leu – unitate monetară la noi în țară;

liliac – animal mamifer insectivor;

liliac – arbust cu flori liliachii, albe.

Omonimia poate fi totală sau parțială.

Omonimia totală și parțială

Omonimele **totale** sunt cuvintele identice la toate formele (de exemplu *leu / lei* coincide la singular și plural pentru oricare din sensurile diferite pe care le deține).

Omonimele **parțiale** sunt cele care au plurale diferite.

Exemplu:

masă – mobilă, la plural *mese*;

masă – mulțime, la plural *mase*.

lin – specie de pește, la plural *lini*;

lin – vas de lemn în formă de jgheab, la plural *linuri*;

Pe lângă omonimele propriu-zise care sunt numeroase, mai există și omonime lexico-gramaticale. Acestea sunt cuvinte care au forme identice și sunt părți de vorbire cu totul diferite.

De exemplu:

cer (subst.) - *cer* (ind. prez., pers. I, sg. de la verbul “a cere”);

tare (adj.) – *tare* (adv.);

muncitor (adj.) – *muncitor* (subst.)

Un lucru important de reținut este faptul că omonimele trebuie să aibă și același accent, altfel ar fi numai **omografe** (accentul diferențiază sensul) :

tortúri – prăjituri aniversare ;
tórturi– acte de violență;

zóri - etapă a dimineții;
zorí – a grăbi pe cineva.

Omofonele sunt cuvinte cu sensuri diferite (și valori morfologice diferite), dar cu pronunție identică:

vie – substantiv – „Se dusese la vie”;
vie – adjectiv – „ființă vie”;
vie – verb – “El să vie” (forma populară);

a semăna (semințe) – verb;
a semăna (cu cineva) – verb;

cer – substantiv – „Privește spre cer !”;
cer – verb – „M-am dus sa-i cer cartea.” .

Antonimele

→ **Antonimele** sunt cuvinte al căror sens este diametral opus (*bun / rău, mic / mare, scund / înalt, acum / atunci, aici / acolo, adevăr / minciună*) și care fac parte din aceeași categorie gramaticală (perechile de antonime sunt fie verbe, fie adjective, etc.).

Opoziția poate fi:

- calitativă: *tânăr / bătrân*;
- cantitativă: *puțin / mult*;
- temporală: *ieri / azi, azi / mâine*;
- spțială: *jos / sus, departe / aproape*.

Este important să menționăm că antonimia se stabilește pentru fiecare dintre sensurile cuvântului polisemantic.

De exemplu cuvântul *drept* are trei antonime diferite (câte unul pentru fiecare sens important în parte):

- *drept / nedrept* (om *drept* / om *nedrept*);
- *drept / stâng* (picior *drept* / picior *stâng*);
- *drept / strâmb* (copac *drept* / copac *strâmb*).

Antonimia se poate dezvolta și în perifraze:

a ascunde / a da pe față;
a dormi / a fi treaz.

Antonimia se poate dezvolta și cu ajutorul prefixelor care se adaugă la cuvinte preexistente în scopul de a se forma alte cuvinte cu sens opus (*poetic / apoetic, cinstit / necinstit*).

Se pot forma antonime și prin înlocuirea prefixului *-în* cu *-des* (*împăduri / despăduri, încreți / descreți*). Foarte multe cuvinte nu pot avea antonime, ca de exemplu:

masă, casă, carte, creion.

Și antonimele pot avea valoare stilistică. Alăturarea unor termeni cu sens opus mărește uneori expresivitatea imaginii:

„Când *ura* cea mai crudă mi s-a părut *amor*...

Poate-oi uita durerea și voi putea să mor.”

(M. Eminescu – „Rugăciunea unui dac”)

Paronimele

→ **Paronimele** așa cum arată însuși numele lor de origine grecească (format din *para-* „lângă”, „aproape de” + *onoma-* „nume”) sunt cvasi-omonime, adică cuvinte foarte asemănătoare sau aproape identice din punct de vedere formal, însă deosebite (într-o măsură mai mică sau mai mare) în ceea ce privește sensul sau conținutul lor semantic.

Putem menționa următoarele exemple:

albastru (culoare) / *alabastru* (varietate de ghips);

atlas (geografic) / *atlaz* (țesătură);

releva (a scoate în relief) / *revela* (a dezvălui);

adagiu (sentință, aforism) / *adagio* (termen muzical);

eminent (merituos) / *iminent* (pe cale de a se produce);

enerva (a irita) / *inerva* (termen medical);

flagrant (illegal) / *fragrant* (parfumat, frumos mirositor);

familial (privitor la familie) / *familiar* (intim);

literal (privitor la literă) / *literar* (privitor la literatură);

ordinal (arată ordinea) / *ordinar* (de rând, comun).

Paronimele se pot diferenția între ele:

- printr-un fonem (literă): *evalua* / *evolua*, *calitate* / *caritate*;
- prin două foneme, atunci când avem cuvinte cu un corp fonetic mai lung: *inveterat* / *învederat*.

Paronimele pot avea aceeași origine, mai apropiată sau mai îndepărtată (*stradă* / *estradă*, *scală* / *scară* / *escală*), ori pot avea origini complet diferite atât din punct de vedere al etimologiei lor imediate, cât și al celei mai îndepărtate (*complement* / *compliment*, *geantă* / *jantă*).

Paronimele pot fi formate din aceleași litere (foneme), însă modul lor de combinare este diferit (*releva* / *revela*, *cazual* / *cauza*).

În mod obișnuit paronimele aparțin aceleiași categorii lexicogramaticale. Astfel ele pot fi:

- adjective (*iminent* / *eminent*);
- substantive (*campanie* / *companie*);
- verbe (*a enerva* / *a inerva*).

Paronimele pot să difere din punct de vedere al categoriei

lexico-gramaticale astfel:

adagiu - substantiv / *adagio* – adverb;

miner - substantiv / *minier* – adjectiv.

Unele paronime diferă numai prin:

- sufixe (*familial* / *familiar*, *numeral* / *numerar*);
- prefixe (*emigra* / *imigra*, *prenume* / *pronume*).

Există și paronime excepționale care diferă prin rădăcină și prin afixul adăugat acesteia, așa cum ar fi:

orar (oră + sufixul *ar*) și

oral (împrumut din limba franceză format din *oris* = gură + sufixul *-al*).

Sinonimele

► **Sinonimele** sunt cuvinte cu forme diferite dar care au același sens. Sinonimele sunt folosite pentru a nuanța și a preciza ideea expusă în cadrul unei comunicări.

Sinonimele au diferite grade de echivalență între ele.

În general nu există echivalență perfectă a cuvintelor existente într-o limbă. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre trei categorii de sinonime:

- **sinonimele totale** sunt acelea care corespund semantic în toată sfera lor de înțelesuri. Sinonimia se stabilește între un cuvânt vechi, popular, regional sau familiar și un cuvânt literar sau uzual din limba standard contemporană. Acest tip de sinonimie se poate realiza și între un termen tehnic și unul uzual, cunoscut:

cupru / *aramă*;

dalac / *antrax*;

lexic / *vocabular*;

fontă / *tuci*.

Clasificarea sinonimelor

- **sinonime parțiale**, adică cele ale căror sensuri nu se suprapun în mod absolut, se întâlnesc în special la cuvintele vechi și polisemantice:

a uni = a lega; a împreuna;

priceput = destoinic;

scrisoare = carte, răvaș;

drum = cale, traseu, cursă, deplasare.

- **sinonime aproximative** sunt comune în stilul scriitorilor stabilind apropieri sau coincidențe de termeni, atribuind valori semantice figurate, metaforice cuvintelor uzuale măbind sfera semantică a cuvintelor prin conotații imprevizibile cu o mare expresivitate:

cuibar rotind de ape = vârtejul unei ape;

iubire = arșiță, lavă;

mulțime = potop, pădure de sulițe;

vatră de jăratec = luna;

Exemple de **sinonime substantivale** (perechile sunt formate dintr-un cuvânt mai vechi de origine latină, slavă, turcă, etc. și unul neologic de origine latino-romanică sau germanică):

Sinonime:

-substantivale

-adjectivale

-verbale

baie / mină	ceas / oră
burlac / celibatar	glas / voce
chemare / apel	cină / dineu
cutremur / seism	izvor / sursă
nărav/ viciu	noroc / șansă
răsunet / ecou	stih / vers
urmaș/ succesor	taină / mister

Exemple de **sinonime adjectivale**:

adânc / profund	cenușiu / gri
ceresc / celest	deștept / inteligent
nesigur / incert	lacom / avid
obosit / surmenat	liniștit / calm
însemnat / important	obraznic / insolent
ușor / facil	veșnic / etern
zgârcit / avar	sigur / cert

Exemple de **sinonime verbale**:

folosi / utiliza	drege / repara
cere / solicita	căi / regreta
dărâma / demola	năzui / aspira
îngropa / înhuma	începe / debuta
muri / deceda	povesti / nara
sfârși / termina	strica / altera
oglinzi / reflecta	plăti / achita

Pleonasmul

Pleonasmul este o greșeală de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte sau construcții cu același înțeles; în general, cel de-al doilea cuvânt este cuprins în înțelesul celui dintâi.

Exemple:

- a rezuma *pe scurt*;
- a avansa *înainte*;
- a colabora *împreună*;
- a coexista *alături*;
- firesc și *natural*;
- a revedea *din nou*;
- a fi reprimiți *iarăși*;
- a conviețui *împreună, etc.*

2.5. Sensurile cuvintelor

Sensul propriu

||
sens de bază

Sensul derivat

Sensul figurat

Sensul lexical este înțelesul pe care vorbitorii îl atribuie unui cuvânt indiferent de formă.

Semnificația actualizează sensul în context. Puține cuvinte au un singur sens (monosemantice): zilele săptămânii, numele lunilor, termenii de specialitate, numeralele, etc. Majoritatea cuvintelor sunt plurisemantice.

Sensul este o constantă semantică (sens de bază), **semnificația** este ansamblul *variațiilor semantice* (**sensuri secundare, derivate, figurate**).

Când un cuvânt trezește imaginea obișnuită a unui obiect se spune că **denotează** (denumește) acel obiect, **are sens propriu**, de bază: „Avionul zboară.”

Sensurile derivate se bazează pe o modificare a sensului de bază, dar înțelesul este deja în uz (*avion utilitar, avion de hârtie*), iar cuvântul sugerează imaginea artistică, conotația. Valoarea conotativă este pusă în evidență de context.

Când un cuvânt are alt înțeles decât cel firesc este folosit cu **sensul figurat**. Pe baza sensului figurat se formează figurile de stil.

Figurile de stil sunt: hiperbola, metafora, epitetul, metonimia, eufemismul, sinecdoca, ironia, antonomaza, personificarea.

• **Hiperbola** constă în mărirea sau micșorarea intenționată a trăsăturilor unei ființe, ale unui lucru, fenomen sau eveniment pentru a-i impresiona pe cititori. Apare întotdeauna combinată cu o altă figură de stil.

Exemple:

i s-a făcut inima cât un purice;

arde de nerăbdare;

plouă cu găleata;

„*Gigantică poart-o cupolă pe frunte,*

Și vorba-i tunet, răsuflatul ger

Iar barda din stânga-i ajunge la cer

Și vodă-i un munte.”

(George Coșbuc – „Pașa Hassan”)

• **Metafora** este o comparație din care lipsește termenul de comparat. Sensul metaforei se dezvăluie doar în și prin context:

„Mircea însuși mână-n luptă **vijelia**-ngrozitoare”

(Mihai Eminescu – „Scrisoarea a III-a”)

Ghicitorile sunt construite pe baza unei metafore, termenul prim, care s-a eliminat:

„Curelușă verde prin iarbă se pierde” și răspunsul este șopârlă.

Astfel în următorul exemplu:

„A venit toamna, **acoperă**-mi inima cu ceva”

(Nichita Stănescu, „Emoție de toamnă”)

Sensul verbului *a acoperi* se modifică sub presiunea complementului direct *inima*, care nu poate fi tratată ca o parte separată a corpului. Verbul ar putea însemna *protejează-mă, minte-mă, alintă-mă, acceptă dispariția iubiri*, etc.

Concluzia este că metafora poate avea mai multe semnificații, interpretarea depinzând de receptor.

• **Epitetul** este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb printr-un adjectiv sau adverb, evidențiind însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii:

„S-a dus zăpada **albă** de pe întinsul țării”

(Vasile Alecsandri)

„Intr-o toamnă **aurie** am auzit multe povești la Hanu Ancuței”

(Mihail Sadoveanu, „Hanu Ancuței”)

„...răzbătea o chemare **nedeslușită, moale, stânsă**”

(Mihail Sadoveanu, „În pădurea Petrișorului”)

Clasificări ale
epitetelor

Epitetul poate fi ca parte de vorbire:

- adjectiv (șuiet *adânc*);
- adverb (*Domol* se duce la vale...);
- substantiv (codrii *de aramă*).

În funcție de numărul de termeni din care este alcătuit, epitetul este:

-simplic: aripi *ascuțite*;

-dublu: *vesela, verde câmpie*;

-triplu: întindere *măreață, tăcută, stearpă*;

-în cumul:

„*Rece, fragilă, nouă, virginală,*

Lumina duce omenirea-n poală.” (Tudor Arghezi)

După figurile de stil cu care se combină, epitetul se mai numește: personificator, metaforic, hiperbolic, etc.

• **Metonimia** reprezintă exprimarea cauzei prin efect, efectului prin cauză, abstractului prin concret, autorului în locul operei, pluralului prin singular:

„Am găsit de vânzare **un Eminescu**.”

„**Stadionul** s-a ridicat în picioare și a aplaudat.”

„A scos **fierul** din priză.”

• **Eufemismul** reprezintă modalitatea prin care cuvântul sau expresia care ascunde adevărul la care se referă: un *om laș, fricos* este descris ca *fricos*; *bădărănia* este prezentată ca o lipsă de maniere; omul *murdar* este *neîngrijit*.

• **Sinecdoca** asemănătoare metonimiei, înlocuiește un cuvânt prin altul, partea prin întreg, specia prin gen, pluralul prin singular:

„**Omul** a cucerit planeta”;

„Și-a pierdut **urma**.”;

„...ca să adune noi avuții din sudoarea **țăranului**”

(C. Negruzzi)

“Bolliac cânta **iobagul**...!”

(Mihai Eminescu)

• **Ironia** este dată de cuvinte care exprimă contrariul:
„Din depărtare părea **deosebit de înalt** ”

• **Antonomaza** constă în înlocuirea unui nume propriu prin epitetul care l-a însoțit frecvent, sau a unui nume comun printr-unul propriu ori invers:

„**Luceafărul** poeziei românești” = Mihai Eminescu;

„**Poetul țărănimii**” = George Coșbuc;

„**Bardul de la Mircești**” = Vasile Alecsandri;

„**Banul Craiovei**” = Mihai Viteazul;

• **Personificarea** este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, fenomene ale naturii:

„*Primăvara, mama noastră*

Sufl *bruma de pe coastă*”

(Versuri populare)

„**Singuratic** *izvoare fac cu valurile larmă*”

(Mihai Eminescu)

„*Din văzduh cumplita iarnă* **cerne** *norii de zăpadă*”

(Vasile Alecsandri, „Iarna”)

“- *Codrule, codruțule,*

Ce mai faci, drăguțule ?”

(Mihai Eminescu, “Revedere”)

2.5.1 Monosemie și polisemie

Însușirea pe care o au unele cuvinte de a avea un singur înțeles se numește **monosemie**, iar aceea de a avea mai multe înțelesuri se numește **polisemie**.

Cuvintele monosemantice sunt, în primul rând, cele din domeniul științelor și al tehnicii.

De pildă, cuvântul *actinie* are un singur înțeles, nu poate fi confundat cu altceva, înseamnă „animal de mare din încrengătura celenteratelor, cu aspect de floare și cu orificiul bucal înconjurat de tentacule”.

De asemenea, cuvântul *poloniu* are tot un singur înțeles: „element chimic, radioactiv obținut prin dezintegrarea radioactivă a uraniului”.

Cuvintele polisemantice au capacitatea de a exprima mai multe sensuri. Unele cuvinte pot dobândi, în timp, noi sensuri, păstrând în general și sensul inițial: *a ține*, *a face*, etc.

De exemplu:

a (se) ține de bara = a se sprijini;

a ține (pe cineva) = a se căsători;

a ține (oi) = a crește;

a ține (de la o activitate) = a opri;

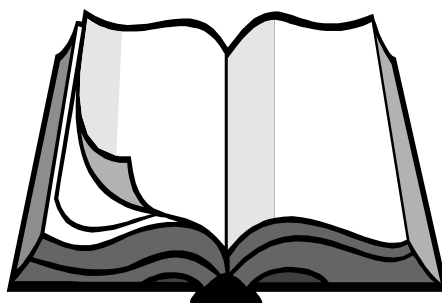
a ține (o activitate) = a desfășura;

a ține (la cineva) = a iubi, a adora.

De pildă, cuvântul *cărbune*, cu sensul original de „rocă combustibilă amorfă; mangal”, a denumit mai târziu și un fel de *creion negru* obținut prin carbonizarea unui lemn de esență foarte moale și folosit la desen, crochiuri, schițe. Cuvântul *cărbune* a intrat și ca element constitutiv în componența unor expresii ca:

a se face cărbune (despre alimente) = a se arde;

a sta ca pe cărbuni aprinși = a fi foarte nerăbdător.

Test de autoevaluare 2

Identificați figurile de stil din textele de mai jos:

<p>1) „Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi, Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi”</p> <p>(Vasile Alecsandri)</p>	
<p>2) „Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace, În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace”</p> <p>(Mihai Eminescu)</p>	
<p>3) „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”</p> <p>(Mihai Eminescu)</p>	
<p>4) „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii și nu ucid cu mintea tainele ce le-întâlnesc în calea mea în flori, în ochi, pe buze ori morminte”</p> <p>(Lucian Blaga)</p>	

<p>5) „Stăpâne codru, crai bătrân! Mai ții-le tu minte, oare?...”</p> <p>(Mihai Eminescu)</p>	
<p>6) „Dormeau adânc sicriile de plumb, Și flori de plumb și funerara veșmânt”</p> <p>(George Bacovia)</p>	
<p>7) „... și pe oasele lor s-a așezat și stă tot pământul Moldovei, ca pe umerii unor uriași.”</p> <p>(B. Șt. Delavrancea)</p>	
<p>8) „Intrase solie în țară...”</p> <p>(George Coșbuc)</p>	

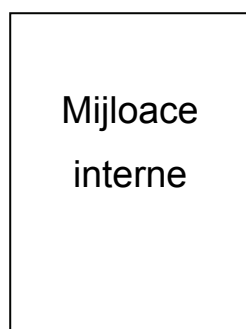
! Verificați-vă consultând răspunsurile de la pagina 81.

2.6. Mijloace de îmbogățire a vocabularului

După cum am afirmat la începutul acestui capitol, vocabularul unei limbi, în cursul evoluției acesteia, se modifică, se îmbogățește și se perfecționează.

Îmbogățirea vocabularului se realizează prin mijloace interne și externe.

2.6.1 Mijloacele interne

- **Derivarea**

Derivarea este procedeul de obținere a unor cuvinte noi, păstrând sensul cuvântului de bază la care se adaugă sufixele sau prefixele.

a) **Derivarea cu prefixe:**

con- : **consfătui** à **con** + **sfătui** ,

| |
prefix + cuvânt de bază

Alte exemple:

produce, **propăși**, **propune**, **str** vechi, **str** bun, **str** moș, **înnopta**, **dezmoșteni**, **desprinde**, **inadaptabil**, **îndulci**, **îndrăgosti**, **apoetic**, **contraindicat**, **extrăda**, **conlocuitor**, etc.

b) **Derivarea cu sufixe:**

Este o derivare foarte productivă (sunt circa 500 de prefixe în limba română).

-uț: **brăduț** à **brad** + **uț**

| |
cuvânt de bază + sufix

- După înțelesul derivatelor, *sufixe*le sunt:

- augmentative (formează substantive și adjective care măresc obiectele, însușirile):
 - an (băietan);
 - andru (băiețandru);
 - oi (măturoi, pietroi);
- diminutive (formează substantive, adjective și uneori adverbe, care micșorează obiectele sau însușirile):
 - aș (copilaș);
 - el, -ea, -ică (cojocel, rămurea, frumușică);
 - ioară, -cioară, -ușoară (aripioară, mescioară, cepușoară);
 - uș, -elușă (purceluș, vițelușă);
 - uț, -uță (căruț, căsuță);
 - uleț (coșuleț, vântuleț);

**Felul
sufixelor**

- sufixe pentru denumirea agentului (care efectuează o lucrare):
 - ar (morar);
 - aş (căruţaş);
 - easă (croitoreasă);
 - agiu (camionagiu);
 - ist (tractorist);
 - tor (muncitor);

- sufixe pentru denumirea însuşirii unor obiecte:
 - esc (tineresc);
 - iu (auriu);
 - ar (inelar);
 - aş (fruntaş);
 - al (poporal);
 - bil (iremediabil);

- sufixe pentru denumiri abstracte:
 - ătate (singurătate);
 - eală (cicăleală);
 - ie (omenie);
 - anţă, -inţă (cutezanţă, stăruinţă);
 - ime (istetime);
 - ism (moldovenism);

- sufixe pentru denumirea unei colectivităţi:
 - ărie (viespărie);
 - et (făget);
 - ime (muncitorime);
 - iş (stejăriş);
 - işte (porumbişte);

- sufixe pentru indicarea modalităţii:
 - eşte (iepureşte);
 - iş, -âş (pieptiş, coborâş);

- După rezultatul morfologic al ataşării sufixului la temă, *sufixe*le sunt:
 - substantivale:
 - ar (bucătar);
 - easă (lenjereasă);
 - ime (studentime);
 - iţă (lădiţă);
 - uş (albuş);

 - adjectivale:
 - esc (tineresc);
 - iu (portocaliu);
 - os (stâncos);

- verbale:
 - a (brăzda);
 - i (înflori);
 - iza (româniza);
 - ui (biciui);
- adverbiale:
 - ește (vulturește, românește);
 - iș (furiș).

Alte sufixe sunt **moționale**, adică se formează substantive masculine de la feminine și invers:

prietenă – prieten;
iubită – iubit;
rățoi – rață;
curcă - curcan .

Derivatele formate atât cu prefixe cât și cu sufixe se numesc **parasintetice**:

îmbătrâni, dezonorat, dezmoștenit, nerușinat neblagoslovit, nebinecuvântat.

• **Compunerea**

Este procedeul lexical care constă în unirea două sau mai multe cuvinte pentru alcătuirea unui cuvânt nou.

Se realizează prin:

- **contopirea** componentelor:

untdelemn, cumsecade, nemaiauzit, Câmpulung, binecunoscut, bunăcuviință, răuvoitor, atotștiutor;

-**alăturarea** unor sintagme, scrise cu sau fără cratimă:

floarea-soarelui, du-te-vino, câine-lup, gura-leului, bloc-turn, rochița-rândunicii, nou-născut, Delta Dunării, floare de colț, mașină de cusut, cale ferată, inginer șef ;

-**abreviere** - se realizează prin izolarea primelor litere sau a unor fragmente de cuvinte.

Acest procedeu este frecvent întâlnit în unele limbi cum ar fi engleza, franceza, rusa, el având dezavantajul de a crea cuvinte pe care nu le înțeleg toți vorbitorii.

Ca exemple avem: *TAROM, BANCOREX, OZN, SRL, ORL, CFR, CEC, PRONOSPORT, NATO.*

Noile cuvinte se scriu cu majuscule, se pot articula și pot forma derivate: *OZN-uri, orelist.*

Alte cuvinte s-au format prin **compunere parasintetică** (se folosesc simultan compunerea și derivarea): *camilpetrescian, a înlătura = în lături + sufixul a.*

De remarcat sunt elementele de compunere savante, foarte productive în limba română contemporană: *auto-*, *bio-*, *pseudo-*, *demo-*, *micro-*, *psih-*, *kilo-*, *-tron*, *-vor* ;

- **Schimbarea valorii gramaticale**

Spre deosebire de compunere sau derivare, acest nou procedeu este unul prin excelență gramatical. În acest caz, formarea unui nou cuvânt se face prin simpla trecere de la o parte de vorbire la alta, altfel spus, prin schimbarea categoriei lexico-gramaticale (substantivizare, adjectivare, adverbializare).

De exemplu:

băiat frumos (adj.) à *frumosul* (substantiv);
Frumosul din artă ne încântă privirea.

bine (adv.) à *binele* (substantiv);
Am învățat *bine*.
Binele cu bine se plătește.

eu (pronume) à *eul* (substantiv);
Eu am venit să învăț.
Eul este văzut ca fiind nucleul personalității, după unii specialiști în psihologie.

tremurând (verb) à *tremurând* (adjectiv);
A venit *tremurând* de frig.
Cu o mână *tremurândă* a început să mănânce.
a mânca (verb) à *mâncare* (substantiv);
El *a mâncat* tot.
Era *mâncare* suficientă.

noapte (substantiv) à *noaptea* (adverb).
Noaptea este senină.
Am lucrat *noaptea*.

2.6.2 Mijloacele externe

**Mijloace
externe**

- **Împrumutul** din alte limbi. Acest lucru are cauze multiple (vecinătatea, amestecul de populații, conviețuirea, bilingvismul). Împrumuturile mai vechi au format deja dublete sau derivate. Împrumuturile moderne – neologismele – provin din limbile romanice, din neogreacă, din engleză, franceză, germană, etc.

Neologismele se pot recunoaște după asemănarea lor cu limba din care provin, după desinențe și după faptul că nu au derivate și nici familii lexicale.

Cuvinte
împrumutate
din alte limbi

Exemple de cuvinte împrumutate:

- din slavă (*cofă, babă, milă, ceas, muncă, veste, bogat, slab, vesel, haină, pripon, horn, prispă, samovar*);

- din maghiară : *belșug, chip, gazdă, neam, oraș, uriaș, vamă, meșteșug, viclean, bai (necaz), imaș, aldămaș, sămădău, sabău (croitor), alean (dor), făgădău (han), bolând (nebun)*;

- din greacă : *cais, ieftin, prisos, urgie, acatist, agonisi, arvună, catapeteasmă, mătase, folos, flamura, stol, traistă, arhiereu, ctitor, egumen, icoană, osana, politicos, tacticos, molipsi*;

- din turcă: *iaurt, ciulama, cataif, ciorbă, agă, pașă, caimacan, haraci, acadea, sarma, belea, chef, chirie, moft, musaca, baclava, halva, chiftea, cafea, geremea (amendă)*;

- din limbile romanice: *abis, azil, canal, erou, fundație, societate, cascadă, algă, amfibie, abdomen*.

Îmbogățirea și modernizarea lexicului românesc începute în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea continuă și în zilele noastre.

Împrumuturile lexicale neologice sunt, în special, latino-romanice și germanice. Ele au creat dublete, au înlocuit arhaisme, au sincronizat lexicul cu realitățile socio-istorice, au sporit bogăția sinonimică și varietatea limbii, au marcat treptele civilizației românești.

Exemple:

a băga de seamă – **a observa**;

a-i părea rău – **a regreta**;

a da sfaturi – **a consilia**;

a ține isoul – **a secunda**;

asupri – **exploata**;

linguși – **adula**;

năzui – **aspira**;

făgădui – **promite**.

Influențe moderne asupra lexicului românesc provin din: latina savantă italiană, franceză, germană, rusă, engleză, americană:

- latina savantă: *familie, biblie, veteran, fabulă, bacalaureat, tezaur, virtute, rege, literă, jurisdicție*;

- italiană: *adagio, allegro, contabil, chitară, solo, capodoperă, traumă, stagiune*;

- germană: *șurub, șopron, lagăr, blitz, boiler, cocs, diesel, wolfram, abțibild, bildungsroman, crenvurști, laimotiv, glaspapir, tișlaifăr, șpilhosen, rucsac* ;

Influențe
moderne

- engleză: *dumping, lider, ofsaid, , speaker, aut, bridge, dribla*;

- americană: *blugi, jazz, mass-media, tobogan, fair-play, hobby, management, marketing, cowboy, show, speech, stress, week-end*;

- franceză: *cartuș, piesă, afiș, metabolism, monolog, pareză, restaurant, automobil, recamier, infatigabil* ;

- rusă: *dezinformație, exponat, procuratură, fotoreportaj*.

• **Calcul lingvistic** – neologismele au pătruns în limba română și prin calcul lingvistic (**calc** = copie, imitație, reproducere). Se imită deci structura internă a cuvântului străin și se formează din material autohton, un nou cuvânt. Cu alte cuvinte, este calchiată structura unei expresii sau locuțiuni.

Exemplu: **a întrezări** , din franceză – **entrevoir**.

Calculul poate fi lexico-gramatical și semantic, total sau parțial.

Nu întotdeauna se poate face o demarcație între împrumut și calc și traducere:

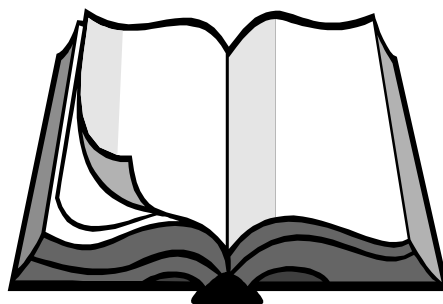
futurologie – împrumut;

viitorologie – calc;

știința viitorului – traducere.

Astfel calculul este un mijloc extern de îmbogățire a vocabularului, dar și unul intern.

Alte exemple: *a menține, Calea Lactee, oală-minune, autoservire, cal-putere, nou-născut, a maltrata, decret-lege, loțiitor, locotenent, patruped, OZN, coregraf, demers, preșcolar*.

Test de autoevaluare 3

1. Găsiți substantivele derivate cu sufixele *-eală*, *-ime*, *-ură*, din aceeași familie cu:

a arde, abur, acru, ager, adânc, a alerga, a ameți, a apuca, a ara, aspru, candidat, cald, a cosi, crud.

Model de rezolvare: *a arde – arsură*
 abur – abureală

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Formați substantive, nume de locuitori din cuvintele care denumesc țările de mai jos și explicați formarea:

Albania, Anglia, Australia, Belgia, Elveția, Franța, Olanda, Polonia.

Model de rezolvare: Albania – albanez (radicalul “*alban*” + sufixul “-ez”);

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Formați substantive, nume de locuitori din cuvintele care denumesc orașele de mai jos. Explicați formarea.
- Paris, Londra, Veneția;
 - Arad, Bacău, Constanța, Craiova.

Model de rezolvare: Berlin – berlinez (radicalul “*berlin*” + sufixul “-ez”);
Arad – arădean (radicalul “*arăd*” + sufixul “-ean”).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Căutați un nume propriu feminin cu aceeași rădăcină:
Adrian, Alexandru, Aurel, Dan, Eugen, Florin, Ion, Mihai, George, Cosmin.

Model de rezolvare: Adrian – Adriana

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

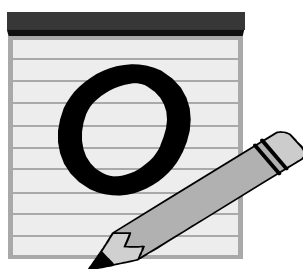
.....

.....

.....

.....

.....

! Pentru verificare consultați pagina 82.

3. Dați exemple de cuvinte derivate cu sufixe diminutive, după modelul:
covor – covoraș.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Cum s-au format cuvintele: *inginer-șef, bună-voință* ?

.....

.....

.....

.....

5. Exemplificați procedeul compunerii prin trei cuvinte provenite prin:

a) contopire à

.....
.....

b) alăturare fără cratimă à

.....
.....

c) alăturare cu cratimă à

.....
.....

d) abreviere cu fragmente de cuvânt à

.....
.....

e) abreviere cu inițiale à

.....
.....

Atenție ! Pentru o rezolvare corectă consultați capitolul
“Mijloace de îmbogățire a vocabularului” . Pentru a verifica
corectitudinea răspunsurilor consultați pagina 82.

2.7. Lucrarea de verificare 2

1. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele – *ochi, toc, inimă* să aibă sensuri diferite.
0.60p
 2. Alcătuiți familia lexicală a următoarelor cuvinte: **0.80p**
a citi, floare, a gândi, tânăr.
 3. Cuvintele: *exil – surghiun, lexic – vocabular, apus – vest* sunt (alegeți varianta corectă prin subliniere): **0.20p**
 - a. sinonime
 - b. antonime
 - c. paronime
 4. Cum s-au format cuvintele: binevoitor, răzbate, copilaș, Curtea de Argeș, O.N.U. , rochița-rândunicii, băiețandru. **1.40p**
 5. Construiți enunțuri în care să existe cuvinte formate prin derivare, prin compunere și prin schimbarea valorii gramaticale. **1.50p**
 6. Alcătuiți două enunțuri, în care cuvântul *sânge* să aibă, pe rând, sens propriu și sens figurat. **1p**
 7. Introduceți în contexte potrivite următoarele perechi de paronime:
anual / anuar, eminent / iminent, mortal / mortar, penar / penal , păstor / pastor. **2.50p**
 8. Explicați sursele omonimiei în următoarele situații: **0.50p**
cer, lin, celular, lună, acru.
- Model de rezolvare: *mai* (subst.) = lună calendaristică;
mai (subst.) = par;
mai (adv.) – „A venit mai devreme.”
9. Menționați zece locuțiuni / expresii având ca nucleu cuvântul *inimă*.
Exemplu: *după voia inimii* = după plac; **1,50p**

Total 10p

În vederea obținerii punctajului stabilit, revedeți din capitolul „Vocabularul” următoarele subcapitole: *Categoriile semantice, Mijloace de îmbogățire a vocabularului.*

Criteria de evaluare

1. Exemplificarea în enunțuri a sensurilor diferite ale unui cuvânt: $0.30 \times 3 = 0.60p$
2. Formarea de cuvinte noi în vederea îmbogățirii vocabularului, pentru fiecare familie câte 0.20p: $0.20 \times 4 = 0.80p$
3. Recunoașterea variantei corecte: 0.20p
4. Identificarea modului prin care s-au format cuvintele compuse: $0.20 \times 7 = 1.4p$
5. Cunoașterea mijloacelor interne de îmbogățire a vocabularului: $0.50 \times 3 = 1.5p$
6. Cunoașterea sensului propriu și sensului figurat: $0.50 \times 2 = 1p$
7. Identificarea sensului cuvintelor care se diferențiază printr-un singur sunet/literă:
 $0.50 \times 5 = 2.5p$
8. Explicarea surselor omonimiei: $0.10 \times 5 = 0.5p$
9. Stabilirea, în contexte diferite a sensului cuvintelor (sensul propriu și sensurile secundare): $0.15 \times 10 = 1.5p$

2.8. Răspunsuri la testele de autoevaluare

Test de autoevaluare 1

1.

Cuvântul	Cuvântul de bază	Prefixul	Radicalul	Sufixul
împădurire	pădure	îm-	pădur-	-re
trecătoare	trecător	-	trecăt-	-oare
împietrire	piatră	îm-	pietr-	-re
omenește	om	-	oameni-	-ește
inegalitate	egal	in-	egal-	-itate
neștiutor	(a) ști	ne-	ști-	-(u)tor
retransformat	(a) transforma	re-	transfor-	-at
relansat	(a) lansa	re-	lans-	-at
străbunic	bunic	stră-	bun-	-ic
învățăcel	(a) învăța	în-	învăț-	-cel
dezamăgit	(a) amăgi	dez-	amăgi-	-it

2. a bea à băutură, băut, îmbătat, nebăut, etc.

a culege à cules, culegere, culegător, necules, recules, reculegere, etc.

carte à cărticică, cartonat, cărțuție, cărturar, etc.

grădină à grădinar, grădinărit, grădinărie, grădinăresc, etc.

om à omenie, omenos, omenesc, neom, neomenos, omenește, omenit, supraom,

omușor, omuleț, etc

rod à rodit, nerodit, roditor, rodnicie, etc.

Test de autoevaluare 2

1) „ca un roi de fluturi albi” à comparație;

„fiori de gheață” à metaforă;

„pe ai țării umeri dalbi” à personificare;

2) „cuibar rotind de ape” à metaforă;

„luna zace” à personificare;

3) „dulce” à epitet;

4) „corola de minuni a lumii” à metaforă;

„în flori, în ochi, pe buze...” à enumerație;

- 5) „Stăpâne codru, crai bătrân” à personificare;
- 6) „de plumb” à repetiție;
- 7) „pe umerii unor uriași” à hiperbola (figura de stil care exagerează pentru a-i impresiona pe cititori);
- 8) „solie” à sinecdotă (figura de stil care exprimă întregul prin parte, pluralul prin singular, obiectul prin însușirea sa, etc.)

Test de autoevaluare 3

- 1) acru – *acreală*; ager – *agerime*, adânc – *adâncime*, a alerga – *alergătură*, a ameți – *amețeală*, a apuca – *apucătură*, a ara – *arătură*, aspru – *asprime*, candidat – *candidatură*, cald – *căldură*, a ciupi – *ciupeală*, crud – *cruzime*, a urzi – *urzeală*.
- 2) Albania – albanez (sufixul -ez), Anglia – englez, Belgia – *belgian* (sufixul -an), Elveția – *elvețian*, Polonia – polonez, Franța – francez, Olanda – olandez;
- 3) Berlin – berlinez (sufixul -ez), Paris – *parizian* (sufixul -an), Londra – londonez, Arad – *arădean* (sufixul -ean), Constanța – *constănțean*, Craiova – *craiovean*.
- 4) Adrian – Adriana, Alexandru – Alexandra, Aurel – Aurelia, Dan – Dana, Eugen – Eugenia, Florin – Florina, Ion – Ioana, George – Georgiana, Cosmin – Cosmina.

Test de autoevaluare 4

- 1) desperechea, desprinde, dezăpezi;
dezlega, dezmoșteni, dezminți, deznoda;
răscumpăra, răscopt;
neclar, neprevăzut, nevăzut, neastâmpăr.
- 2) co + ordona + re, de + forma + re, des + curaj + a, stră + vechi, trans + forma + re,
în + negri, in + exact.
- 3) tată – tătic, dulap – *dulăpioară*, urs – *ursuleț*, găleată – *găletușă*, bătrână – *bătrânică*,
floare – *floricică*, basma – *băsmăluță*.
- 4) S-au format prin compunere, prin alăturare cu cratimă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. AVRAM, MIOARA, *Locul foneticii în învățământul limbii române*, în vol. *Lectura modernă a textului literar narativ. Didactica modernă*, pag. 8-50. Cursuri de vară (Piatra-Neamț, 1978).
2. BELDESCU, G., *Ortografie, ortoepie, punctuație*, pag. 3-50, S.S.F., București, 1982.
3. BULGĂR, GH., *Dicționar de sinonime*, București, 1972.
4. BULGĂR, GH., *Sinonimia lexicală în limba română*, în volumul *Studii de lingvistică și limbă literară*, București, 1971.
5. CAZACU, B., *Studii de dialectologie română*, București, 1966.
6. COTEANU, I., *Sistemul de formare a cuvintelor*, în LRC (vol. II).
7. COTEANU, I. și A. BIDU-VRĂNCEANU, *Limba română contemporană* (vol. II *Vocabularul*), București, 1975.
8. DIACONESCU, PAULA, *Omonimia și polisemia*, în PLG, vol. I (1959).
9. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Editura Academiei, București, 1986.
10. DIMITRESCU, FLORICA, *Tendențe ale formării cuvintelor în limba română actuală*, în LL X (1965).
11. GRAUR, AL., *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, 1954.
12. GRAUR, AL., *Tendențele actuale ale limbii române*, București, 1968.
13. GRAUR, A., *Mic tratat de ortografie*, Editura Științifică, București, 1974.
14. GUȚU, V. ROMALO, *Corectitudine și greșeală*, pag. 2-12, Editura Științifică, București, 1972.
15. HRISTEA, THEODOR, *Paronimia și atracția paronimică în limba română*, în LL, 1978, nr. 1.
16. HRISTEA, THEODOR, *Sinteze de limba română*, pag. 30-68, Editura Albatros, București, 1984.
17. HRISTEA, THEODOR, *Împrumuturi și creații lexicale neologice în limba română contemporană*, pag. 30-68, în LR XXI, 1972, nr. 3.
18. IONESCU, CRISTINA și CERKEZ MATEI, *Exerciții de gramatică a limbii române*, pag. 5-11, Editura Diacon Coressi, București, 1992.
19. IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană* (ediția a II-a), București, 1956.
20. IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană. O gramatică a „greșelilor”* (ediția a II-a), București, 1948.
21. *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ediția a III-a, Editura Academiei, București, 1971.

22. LUPU, FLORI, *Gramatica limbii române în exerciții recapitulative*, Editura All Educational, București, 1995.
23. PETROVICI, EMIL, *Sistemul fonematic al limbii române*, în SCL, an VII, 1956.
24. PUȘCARIU, SEXTIL, *Limba română* (vol. I, *Privire generală*), București, 1940.
25. PUȘCARIU, SEXTIL, *Limba română*, vol. II (*Rostirea*), București, 1959.
26. ROSETTI, AL., *Istoria limbii române*, București, 1978.
27. ROSETTI, AL., *Recherchez sur le diphtongues roumaines*, București-Copenhaga, 1959.
28. ȘERBAN, VASILE și IVAN EVSEEV, *Vocabularul românesc contemporan*, Timișoara, 1978.
29. TABARCEA, CEZAR, *Gramatica limbii române*, Editura Constelații, București, 1996.
30. VASILIU, EMANUEL, *Fonologia limbii române*, Editura Științifică, București, 1975.

